

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**  
**ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**  
**ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**  
**Кафедра соціальної роботи та педагогіки вищої школи**

**КРАВЧУК ЛЮДМИЛА ПЕТРІВНА**

**ДІЯЛЬНІСТЬ ПАТРОНАТНОЇ СЛУЖБИ ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ**  
**ЩОДО ПІДТРИМКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ**  
**СІМЕЙ**

Спеціальність: 231 «Соціальна робота»

Освітньо-професійна програма «Соціальна робота. Соціальна педагогіка»

Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Науковий керівник:

Петровіч Валерій Степанович,

кандидат педагогічних наук, доцент

**РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ**

Протокол № 6

засідання кафедри соціальної роботи

та педагогіки вищої школи

від 12 листопада 2025 р.

Завідувач кафедри

\_\_\_\_\_ проф. Чернета С.Ю.

**ЛУЦЬК 2025**

## АНОТАЦІЯ

**Кравчук Л. П. Діяльність патронатної служби військової частини щодо підтримки військовослужбовців та членів їх сімей. – Рукопис.**

Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 231 Соціальна робота. – Волинський національний університет імені Лесі Українки. – Луцьк, 2025.

Досвід надання соціально-правової підтримки як військовослужбовцям так і членам їх родин є новим для України. Проблема патронатних служб для військовослужбовців та членів їх сімей є новим явищем, яке формується, розвивається, вдосконалюється щоденно, адже попереднього досвіду в даному питанні ми не мали як і відповідних напрацювань з даної проблеми піклування про родини військовослужбовців.

У першому розділі обґрунтовано теоретичні аспекти діяльності патронатної служби у військовій частині, проаналізовано форми та методи роботи з військовослужбовцями та членами їх сімей, які постраждали внаслідок військових дій в Україні, досліджено деякі шляхи та інструменти організації роботи з надання соціального супроводу військовослужбовцям та членам їх сімей.

У другому розділі здійснено аналіз інформації щодо надання соціальної підтримки сім'ям, що втратили члена родини внаслідок військових дій в Україні. На основі отриманих результатів опитування розроблено цикл заходів та рекомендацій для ефективної допомоги сім'ям, а також представлено «Дорожню карту» для військовослужбовців, які пережили полон.

**Ключові слова:** патронатна служба, члени родин загиблих військовослужбовців; чинники соціальної підтримки; воєнний стан.

## SUMMARY

**Kravchuk L. P. Activities of the patronage service of the military unit in support of servicemen and their family members. – Manuscript.**

Work for the degree of "Master" in specialty 231 Social work. – Lesya Ukrainka Volyn National University. – Lutsk, 2025.

The experience of providing socio-legal support to both servicemen and their family members is new for Ukraine. The problem of patronage services for servicemen and their family members is a new phenomenon that is being formed, developed, and improved daily, because we had no previous experience in this matter, as well as no relevant developments on this problem of caring for the families of servicemen. The integration of IDPs into territorial communities is an important factor in ensuring their rights and needs, as well as contributing to the peacekeeping process and socio-economic development of the country.

The first section substantiates the theoretical aspects of the patronage service in a military unit, analyzes the forms and methods of working with servicemen and their family members who suffered as a result of military operations in Ukraine, examines some ways and tools for organizing work on providing social support to servicemen and their family members.

The second section analyzes information on providing social support to families who lost a family member as a result of military operations in Ukraine. Based on the survey results, a series of measures and recommendations for effective assistance to families was developed, and a “Roadmap” for servicemen who survived captivity is presented.

**Keywords:** patronage service, family members of deceased servicemen; factors of social support; martial law.

## ЗМІСТ

|                                   |                                                                                                                                                                             |           |
|-----------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>ВСТУП</b>                      |                                                                                                                                                                             | <b>5</b>  |
| <b>РОЗДІЛ 1.</b>                  | <b>ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТРОНАТНОЇ СЛУЖБИ ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ ЩОДО ПІДТРИМКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ</b>                                             | <b>10</b> |
| 1.1.                              | Сутність та чинники соціальної підтримки окремих категорій сімей в часи війни                                                                                               | 10        |
| 1.2.                              | Аналіз проблем та потреб сімей, що пережили втрату члена родини внаслідок військових дій                                                                                    | 22        |
| 1.3.                              | Форми та методи роботи з військовослужбовцями та членами їх сімей, що постраждали внаслідок військових дій                                                                  | 31        |
| <b>РОЗДІЛ 2.</b>                  | <b>ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ СІМ'ЯМ, ЩО ВТРАТИЛИ ЧЛЕНА РОДИНИ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ: ДОСВІД ПІДРОЗДІЛУ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ</b> | <b>37</b> |
| 2.1.                              | Організаційно-змістове наповнення роботи з сім'ями, що пережили втрату члена родини внаслідок військових дій, у військовій частині                                          | 37        |
| 2.2.                              | Деякі шляхи та інструменти організації роботи з надання соціальної підтримки сім'ям, які пережили втрату члена родини внаслідок військових дій                              | 50        |
| 2.3.                              | Досвід розробки та впровадження «Дорожньої карти послуг» для військовослужбовців, які пережили полон                                                                        | 53        |
| <b>ВИСНОВКИ</b>                   |                                                                                                                                                                             | <b>61</b> |
| <b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ</b> |                                                                                                                                                                             | <b>63</b> |
| <b>ДОДАТКИ</b>                    |                                                                                                                                                                             | <b>69</b> |

## ВСТУП

**Актуальність.** Починаючи з 2014 року Україна потерпає від збройної агресії з боку російської федерації, від якої гинуть як військовослужбовці Сил оборони України, так і цивільне населення, а багато родин втрачають своїх синів, чоловіків, батьків, дочок, сестер та матерів. Особливою категорією українців, які зазнають величезної моральної шкоди від війни та потребують соціальної підтримки, є члени сімей загиблих військовослужбовців і подбати про них є надзвичайним завданням держави і суспільства.

Оскільки тривалі військові дії на території нашої держави вносять суттєві корективи в соціальну і ветеранську політику, тому і ті, хто потребують допомоги, і фахівці, які надають таку допомогу, мають швидко адаптуватися до нових змін та викликів. У числі пріоритетів держави є реалізація політики щодо соціального захисту військовослужбовців та членів їх родин, підтримки та змін до законодавства, заходів щодо забезпечення надання державної підтримки для здобуття освіти дітям членів родин загиблих, заходів щодо набуття професійної адаптації (підготовка, перепідготовка або підвищення кваліфікації ветеранам війни та членам їх родин, членам сімей загиблих (померлих) ветеранів [4].

Досвід надання соціально-правової та соціально-психологічної підтримки як військовослужбовцям, так і членам їх родин є новим для України. Фактично створення і функціонування патронатних служб (служб супроводу) для військовослужбовців та членів їх сімей є новим явищем, яке формується, розвивається, вдосконалюється щоденно, адже попереднього досвіду в даному питанні ми не мали, як і відповідних напрацювань із зазначеної проблеми піклування про родини військовослужбовців та їх загальне інформування [3].

Запуск служб супроводу передбачає створення системи підтримки, яка забезпечуватиме військовослужбовців та їхніх рідних всебічною допомогою – від юридичних консультацій до організації медичної реабілітації. Заступник міністра оборони України С. Мельник зазначає, що «наші захисники мають знати, що вони та їхні сім'ї не залишаться сам на сам у складний момент. Держава створює систему підтримки, яка допомагатиме у будь-яких ситуаціях –

скласти заяву, вирішити питання з отриманням виплат, отримати консультацію про можливості проходження реабілітації після поранення, юридичну консультацію та психологічну допомогу» [5].

Проблему соціально-психологічної підтримки як дорослих, так і дітей, що втратили рідних під час війни в Україні досліджують вчені І. Гітченко, О. Протас, Р. Стевенсон, М. Томчук, М. Яцюк та інші. Над практиками щодо психолого-педагогічного супроводу, соціальної підтримки в умовах воєнних дій та збройних конфліктів, надання соціально-гуманітарної та соціально-психологічної допомоги в Україні працюють такі представники соціальних наук: А. Дуля, Н. Грабчак, Т. Браницька, Л. Матохнюк, О. Мраморнова, Т. Лях, Т. Спіріна, В. Петрович, О. Харченко, О. Шпортун, О. Шумар, Т. Яблонська та багато інших дослідників – науковців і практиків соціальної сфери.

Діяльність патронажної служби регламентується рядом нормативно-правових актів України. Основним документом є Закон України «Про соціальний захист військовослужбовців та членів їхніх сімей» (2020), який визначає права та соціальні гарантії військових. Додатково діяльність базується на наказах Міністерства оборони, зокрема Наказ Міністерства оборони України «Про затвердження Положення про службу супроводу військовослужбовців та членів їх сімей в системі Міністерства оборони України», внутрішніх регламентах військових частин та методичних рекомендаціях щодо соціальної роботи з військовослужбовцями.

В ЗУ «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» зазначається, що соціальний захист військовослужбовців – діяльність (функція) держави, спрямована на встановлення системи правових і соціальних гарантій, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод, задоволення матеріальних і духовних потреб військовослужбовців відповідно до особливого виду їх службової діяльності, статусу в суспільстві, підтримання соціальної стабільності у військовому середовищі. Це право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати

годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, у старості, а також в інших випадках, передбачених законом [33].

Головна мета створення такої системи – піклування про родини військовослужбовців та їх загальне інформування, супровід поранених, координація та зв'язок із сім'ями полонених, зниклих безвісти та загиблих.

У зв'язку з тим, що кількість сімей, члени родин яких отримують травми, поранення, каліцтва, втрачають близьких внаслідок війни в Україні збільшується, зростає й потреба у наданні їм негайної чи пролонгованої професійної, як психологічної, так і соціально-гуманітарної підтримки. Виходячи з цього ми й обрали відповідну тему магістерського дослідження «діяльність патронатної служби військової частини щодо підтримки військовослужбовців та членів їх сімей».

**Об'єкт дослідження:** діяльність патронатної служби військової частини в умовах воєнного стану.

**Предмет дослідження:** зміст, форми та методи соціальної підтримки військовослужбовців та членів їх сімей фахівцями патронатної служби.

**Мета дослідження:** теоретично обґрунтувати та розробити методичні рекомендації фахівцям патронатних служб щодо підвищення ефективності соціальної підтримки військовослужбовців та членів їх сімей.

Відповідно до мети, об'єкта й предмета дослідження визначено його **основні завдання**, зокрема:

- визначити сутність та чинники патронатної служби у війську;
- окреслити та обґрунтувати коло проблем та потреб військовослужбовців та членів їх сімей;
- проаналізувати використовувані в діяльності патронатної служби форми та методи роботи з військовослужбовцями та членами їх сімей, які постраждали внаслідок військових дій в Україні;
- запропонувати деякі шляхи та інструменти організації роботи з надання соціального супроводу військовослужбовцям та членам їх сімей.

– створити дорожню карту послуг військовослужбовця, які повернулися з полону.

Для вирішення поставлених у дослідженні завдань та досягнення мети було використано такі **методи дослідження**: аналіз та узагальнення опрацьованих наукових матеріалів, порівняння моделей та організаційних форм надання соціальної підтримки цієї категорії сімей, які зустрічаються в діяльності вітчизняних практиків соціальної сфери; метод опитування, використання якого дає нам змогу провести інтерв'ювання фахівців патронатної служби – військових із служб супроводу, метод анкетування для військовослужбовців та членів їх родин щодо надання соціальної підтримки з категорії ветеранів та членів їх сімей; метод узагальнення, який застосовувався нами для формулювання висновків та рекомендацій;

**Практичне значення** дослідження полягає в тому, що матеріали магістерської роботи можуть бути використані в ході фахової підготовки здобувачів освіти спеціальностей «Соціальна робота», «Соціальне забезпечення» у ЗВО. Запропоновані методичні рекомендації щодо соціальної роботи з військовослужбовцями та членами їх сімей, які постраждали внаслідок військових дій, можуть стати ефективним інструментарієм діяльності фахівців департаментів ветеранської політики, «помічників ветерана», служб супроводу військових формувань інших територіальних громад.

**Апробація результатів та публікації.** Основні положення і результати дослідження апробовано на науково-практичній конференції інших наукових заходах кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи ЗНУ імені Лесі Українки. Основні положення магістерського дослідження викладено науковій праці:

Кравчук Л., Петрович В. Діяльність патронатної служби військової частини щодо підтримки військовослужбовців та членів їх сімей. *Педагогіка* [Текст]: зб. наук. пр.: матеріали XVI Міжнародної науково практичної конференції науковців, аспірантів та студентів «Актуальні проблеми педагогіки, соціальної роботи та соціального забезпечення» (14 травня 2025 р.) / за ред. В.

Антонюка, С. Чернети та ін. Луцьк, 2025. С.119-123.

**Структура магістерської роботи.** Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи складає 74 сторінки, із них 62 сторінок основного тексту. Список використаних джерел містить 62 позиції.

Волинський національний університет імені Лесі Українки

## РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТРОНАТНОЇ СЛУЖБИ ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ ЩОДО ПІДТРИМКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ

### 1.1. Сутність та чинники соціальної підтримки військовослужбовців та членів їх сімей в часи війни

У нашому магістерському дослідженні ми будемо оперуватися такими важливими поняттями, як: патронатна служба або служба супроводу, психосоціальна підтримка, перша психологічна допомога, вразливі групи населення, складні життєві обставини, соціальні послуги та інші.

Патронатна служба у військових частинах є структурним підрозділом, основним завданням якого є забезпечення комплексної соціальної підтримки військовослужбовців та членів їхніх сімей. Основна мета служби полягає у створенні умов для збереження фізичного та психічного здоров'я військових та підтримки соціальної стабільності їхніх родин.

Органи державної влади загалом, представники відомчих структур також активізують роботу щодо інформування населення про права та можливості. Наприклад у Міністерстві внутрішніх справ України, повідомили про організацію гарячої лінії щодо питань, які виникають у рідних та близьких полонених, зниклих безвісти та загиблих українських воїнів. Прийом звернень відбувається за номером цілодобового багатоканального телефону довіри. Більше того, кожен, хто звернеться на гарячу лінію МВС України, може отримати психологічну допомогу, а також роз'яснення щодо прав, які мають рідні військовополонених, зниклих безвісти та загиблих осіб.

В Україні також існує значна кількість громадських організацій, в тому числі заснованих колишніми комбатантами та представниками ветеранських спільнот, які також беруть на себе розв'язання, вирішення окремих питань допомоги сім'ям загиблих військовослужбовців чи родинам захисників, які перебувають у полоні чи зниклими безвісти за особливих обставин. В основному ці питання стосуються окремих фінансових виплат, психологічної допомоги, різного роду освітніх можливостей членів родин, координаційної діяльності.

Починаючи з 2024 року в Міністерстві оборони України, Збройних Силах України, Держспецтрансслужбі розпочата робота щодо створення цілісної системи соціального супроводу, яка покликана забезпечувати повний комплекс соціальної опіки для військовослужбовців та членів їхніх сімей з моменту призову до звільнення з військової служби (далі – служба супроводу). Відповідні штатні підрозділи у військових формуваннях існуватимуть у кожній військовій частині, вони супроводжуватимуть як членів сімей загиблих військових, так і тих захисників, які перебувають у полоні, а також військових, які проходять реабілітацію тощо.

Патронатні служби (служби супроводу) мають стати своєрідними мультихабами, які об'єднують фахівців із різних напрямів: медичного, фінансового, кадрового, психологічного, зв'язків з громадськістю тощо. Це, на нашу думку, дає можливість оперативніше розв'язувати питання військовослужбовців та їхніх родин.

Для прикладу, патронатна служба бригади Національної гвардії «Азов», яка має назву «Янголи Азову», фактично з часу створення цього військового формування піклується про поранених і загиблих азовців та підтримує їхніх рідних, займаючись цілою низкою «морально непростих справ». Зокрема «Янголи Азову» займаються комплексним супроводом поранених бійців у лікуванні й реабілітації, організацією поховання загиблих воїнів, психологічною та матеріальною підтримкою родин полеглих азовців, питаннями обміну полонених [1].

Робота з сім'ями військових є надважливою, адже воїн має бути чітко зосередженим на виконанні завдань, знаючи про те, що про його сім'ю буде дбати і його військова частина, і соціальні служби громади, і громадські організації відповідного спрямування. Для того, щоб захисник був спокійним за свою родину, введено посади соціальних супровідників. В рамках патронатної служби соціальні супровідники покликані взяти на себе вирішення цивільних питань, з якими стикається військовослужбовець [5].

Служби соціального супроводу комплектуються військовими з бойовим

досвідом, звільненими з полону, та людьми, які не можуть брати участь у бойових діях. Фахівці служб супроводу повинні володіти необхідними навички з надання правової та психологічної допомоги, організації медичного супроводу поранених, соціальної підтримки військових та їхніх родин, а також взаємодії з сім'ями загиблих, зниклих безвісти та полонених тощо.

Важливим керівним документом, який визначає специфіку діяльності, завдання та функції служб супроводу в Національній гвардії України (далі — НГУ), Державній прикордонній службі України (далі — ДПСУ), Національній поліції України, Державній службі України з надзвичайних ситуацій (далі — служби супроводу НГУ та ЦОВВ), служб супроводу Державної установи «Головний медичний клінічний центр Міністерства внутрішніх справ України», територіальних медичних об'єднань МВС по областях, місту Києву та Київській області, військово-медичних клінічних центрів ДПСУ (далі — служби супроводу ТМО) є наказ Міністерства внутрішніх справ України від 11.11.2024 року «Про затвердження Положення про служби супроводу військовослужбовців Державної прикордонної служби України, Національної гвардії України, осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, поліцейських та членів їх сімей», яким послуговується у своїй роботі військова частина, на базі якої ми проводили своє дослідження.

Згідно Положення Служби супроводу складаються із системи утворених окремих структурних підрозділів, до повноважень яких належить забезпечення соціального захисту. За потреби до виконання завдань служби супроводу залучаються представники інших служб (підрозділів).

Служби супроводу комунікують з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадськими та волонтерськими організаціями, та іншими інституціями в інтересах надання соціальної підтримки (допомоги) військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, поліцейським та членам їх сімей.

Діяльність служб супроводу спрямовується керівниками відповідно до розподілу обов'язків.

Координацію роботи та методичне забезпечення діяльності служб супроводу здійснює структурний підрозділ МВС, який забезпечує виконання функцій із реалізації державної політики з питань соціального захисту.

Керівник суб'єкта служби супроводу закріплює на період супроводу за постраждалими, членами сімей осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, захоплених у полон або заручниками, інтернованих у нейтральні держави, загиблих (померлих) під час виконання бойових (службових) завдань військовослужбовців НГУ, ДПСУ, за місцем проходження ними служби відповідну посадову особу — супровідника.

Супровідник закріплюється керівником суб'єкта служби супроводу протягом 2 днів із дня надходження до органу (підрозділу), у якому військовослужбовець проходить (проходив) службу, інформації про його поранення (контузію, травму або каліцтво), захворювання, захоплення в полон, інтернування в нейтральні держави, звільнення з полону (примусової ізоляції), відсутність відомостей про його місцеперебування, загибель (смерть).

У разі звільнення супровідника із служби (роботи), переведення його до іншого місця проходження служби (роботи) або на іншу посаду, керівник суб'єкта служби супроводу протягом 2 днів із дня звільнення (переведення) проводить заміну супровідника.

Супровід здійснюється для:

- категорії «постраждалі» — із дня надходження до органу (підрозділу), у якому військовослужбовець проходив службу, інформації про поранення (контузію, травму або каліцтво), захворювання, звільнення з полону (примусову ізоляцію) до дати звільнення із служби;
- категорії «члени сімей загиблих (померлих) осіб» — із дня надходження до органу (підрозділу), у якому військовослужбовець проходив службу, інформації про їх загибель (смерть);
- категорії «члени сімей осіб, захоплених у полон або заручниками, інтернованих у нейтральні держави» — із дня надходження до органу (підрозділу), у якому військовослужбовець проходить службу, інформації про

їх захоплення в полон або заручниками, інтернування в нейтральні держави до дати звільнення з полону (примусової ізоляції);

— категорії «члени сімей осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» — із дня надходження до органу (підрозділу), у якому військовослужбовець, проходив службу, інформації щодо відсутності відомостей про місце перебування до припинення розшуку в порядку, передбаченому Законом України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин».

Військовослужбовці, які отримали поранення (травму, контузію, каліцтво), захворювання, перебували в полоні (примусовій ізоляції) і звільнені із служби, можуть звертатися до суб'єктів служби супроводу за місцем проходження служби щодо надання допомоги в реалізації належних їм пільг і гарантій.

Зміст супроводу реалізується через проведення таких заходів:

— бесіди з постраждалими, членами їх сімей та членами сімей осіб, які зникли безвісти за особливих обставин, потрапили в полон або заручниками, інтерновані в нейтральні держави, загинули (померли) під час виконання бойових (службових) завдань;

— відвідування постраждалих, які перебувають на стаціонарному лікуванні в закладах охорони здоров'я;

— консультування постраждалих, членів їх сімей та членів сімей осіб, які зникли безвісти за особливих обставин, потрапили в полон або заручниками, інтерновані в нейтральні держави, загинули (померли) під час виконання бойових (службових) завдань, щодо реалізації можливостей, прав, пільг, гарантій та отримання послуг;

— надання інформаційно-освітніх матеріалів, інструкцій, буклетів, листівок постраждалим, членам їх сімей та членам сімей осіб, які зникли безвісти за особливих обставин, потрапили в полон або заручниками, інтерновані в нейтральні держави, загинули (померли) під час виконання бойових (службових) завдань;

— з'ясування потреб постраждалих, членів їх сімей та членів сімей осіб, які зникли безвісти за особливих обставин, потрапили в полон або заручниками,

інтерновані в нейтральні держави, загинули (померли) під час виконання бойових (службових) завдань;

– визначення необхідних послуг, які повинні бути надані з урахуванням потреб постраждалих, членів їх сімей та членів сімей осіб, які зникли безвісти за особливих обставин, потрапили в полон або заручниками, інтерновані в нейтральні держави, загинули (померли) під час виконання бойових (службових) завдань;

– визначення пріоритетності в задоволенні потреб відповідно до їх важливості, терміновості та побажань постраждалих, членів їх сімей та членів сімей осіб, які зникли безвісти за особливих обставин, потрапили в полон або заручниками, інтерновані в нейтральні держави, загинули (померли) під час виконання бойових (службових) завдань;

– узгодження з постраждалими, членами їх сімей та членами сімей осіб, які зникли безвісти за особливих обставин, потрапили в полон або заручниками, інтерновані в нейтральні держави, загинули (померли) під час виконання бойових (службових) завдань, послідовності подальшої роботи з реалізації пілг і гарантій, визначеної з урахуванням їхніх потреб та норм законодавства;

– надання допомоги в оформленні документів постраждалим, членам їх сімей та членам сімей осіб, які зникли безвісти за особливих обставин, потрапили в полон або заручниками, інтерновані в нейтральні держави, загинули (померли) під час виконання бойових (службових) завдань;

– ведення обліку потреб постраждалих, членів їх сімей та членів сімей осіб, які зникли безвісти за особливих обставин, потрапили в полон або заручниками, інтерновані в нейтральні держави, загинули (померли) під час виконання бойових (службових) завдань, наданих їм послуг.

Досвід функціонування патронатних служб у військових формуваннях свідчить про поступове впровадження комплексної системи соціальної підтримки, яка передбачає:

- моніторинг потреб військовослужбовців і родин;
- психологічну допомогу пораненим і членам сімей;

- юридичне консультування щодо соціальних виплат;
- інформаційне забезпечення щодо програм підтримки;
- організацію поховань загиблих;
- стратегію формування системи повернення з військової служби до цивільного життя.

Соціальна підтримка військовослужбовців включає в себе комплексну допомогу, яка охоплює як фінансові, так і психосоціальні аспекти, а також забезпечення соціальними та правовими гарантіями. Вона надається через різні види послуг, зокрема, матеріальну допомогу, психологічну підтримку, допомогу в оформленні документів та представництво інтересів в державних органах. Для членів сімей військових передбачені пільги, консультації та послуги з адаптації.

Українські науковці О. Безпалько, Г. Лактіонова, І. Зверева поняття «соціальна підтримка» трактують як: 1) систему заходів суб'єктів соціальної роботи, спрямовану на вирішення проблем осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, шляхом надання їм допомоги чи необхідних видів соціальних послуг; 2) систему заходів, спрямовану на створення умов, що дозволяють забезпечити соціальну захищеність людей [40, с.178].

У свою чергу, представниця юридичної факультету Л. Шумна визначає соціальну підтримку як організаційно-правову форму соціального забезпечення, що полягає в повному або частковому поновленні фізичних осіб або окремих соціальних груп, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самотійно їх подолати, у здатності піклуватися про своє власне життя і брати участь у суспільному житті шляхом безоплатного надання соціальних послуг і матеріальної допомоги в передбачених законодавством формах [52].

В нормативному полі громадського сектору ми зустрічаємо таке трактування терміну «психосоціальна підтримка (ПСП): Психосоціальна підтримка військовослужбовців включає комплекс заходів для допомоги у подоланні стресу та відновленні психологічної стійкості, таких як індивідуальні та групові консультації, реабілітація, а також підтримка сімей. До психосоціальної підтримки входять такі напрями діяльності: перша

психологічна допомога та базова психосоціальна підтримка [37]. Також психосоціальна підтримка, як стверджують фахівці ТЧХУ, – це дії, які спрямовані на побудову стійкості окремих індивідумів, сімей і спільнот з метою зміцнити їх потенціал до відновлення та адаптації. Психосоціальна підтримка дозволяє людям відновитись після наслідків кризових подій та допомагає справитися із такими подіями в майбутньому [35].

Якщо ж говорити про першу психологічну допомогу (ППД), яка є вкрай важливим елементом психосоціальної підтримки – це набір навичок та знань, які можна використовувати для допомоги людям, що перебувають у стані стресу через вплив кризових подій. Також це «спосіб допомогти людям відчувати спокій, надаючи їм емоційну підтримку» – стверджують фахівці ТЧХУ [19].

Виходячи із вищезазначеного, ми можемо зробити висновок, що соціальний супровід військовослужбовців та членів їх сімей – це комплекс заходів щодо надання соціально-правових послуг для збереження фізичного та ментального здоров'я військових та підтримки соціальної стабільності їхніх родин внаслідок військових дій в Україні.

Війна дестабілізує психіку кожного українця в тій чи іншій мірі. Але категорія військових, які перебувають у зоні бойових дій, їх рідних заслуговує особливої уваги.

«Травмуючий досвід під час війни, – на думку вченої А. Лук'яненко, – це все те, що пов'язане із загрозою людському життю. Це всі ті події, що несе за собою війна: повітряні тривоги, тривожні новини, звуки літаків, артилерії, мінометів, ракетні удари, перебування у сховищі під час повітряних тривог. Всі ці події несуть безпосередній вплив на людину, що провокує подальше виникнення, загострення певних соціально-стресових розладів» [54].

Найгострішим, найболючішим фактором який несе війна, безумовно є втрата. Дослідниця Ю. Удовенко зазначає, що «втрата – це позбавлення того, чим володів; те, що загублено; зникнення когось або чогось. Виокремлюють наступні види втрат залежно від об'єкту втрати: 1) втрата здоров'я як фізичного, так і психічного; 2) втрата близької людини через смерть або розлучення; 3)

матеріальні втрати; 4) втрата духовних цінностей, таких як сенс життя, самоповага, гідність, любов, віра» [47, с. 167].

В статті «Соціально-стресові розлади в структурі «українського синдрому» вітчизняні науковці М. Матяш та Л. Худенко зазначають, що соціально-стресові розлади (ССР) – це «психоемоційне перенапруження та психічна дезадаптація, що виникли в останні роки» [16, с. 36].

Ці дослідники наводять такі основні варіанти ССР: психофізіологічні реакції: емоційна напруга, вегетативна дисфункція, декомпенсація особистісних акцентуацій, інсомнія та гіпо- або гіперстенія; психогенні реакції та невротичні розлади: неврастенія, астения, істерія, депресії та інші розлади; гостра афективно-шокова реакція, затьмарення свідомості, марення, моторна збудливість або загальмованість, псевдодеменція та інші; неврози із домінуванням: патохарактерологічні розлади, депресії, тривожно-фобічні розлади, алкоголізм та наркоманія [16, с.37].

Як показує практика діяльності соціальних служб різної відомчої підпорядкованості, протягом життя людина постійно зустрічається з кризою, яка є своєрідною реакцією особистості на ситуації, що потребує від неї зміни способу життя – життєвого стилю, способу мислення, ставлення до себе, до оточуючих, прийняття сьогодення, навколишнього світу і основних екзистенціальних проблем. Існують різні види криз, і саме психологи й фахівці соціальної сфери виділяють такі з них: сенсу життя, морально-етичні, вікові, кризи відносин, травматичні кризи та кризи втрати та розлуки [10, с.7;14].

Базуючись на результатах дослідження «Психологічна підтримка сімей під час кризи (на прикладі сімей членів українських ветеранів війни)» Т. Юлонської та Т. Мельничук, можемо констатувати, що зміни в поведінці будь-якого члена сім'ї впливають на всю сім'ю та інших її членів, оскільки між елементами сімейної системи існують динамічні відносини. Сім'ї учасників бойових дій, ветеранів війни та, на жаль, і родини загиблих, переживають ненормативні кризи, які викликані травматичними життєвими подіями. Ненормативні кризи в даній сім'ї характеризуються дисбалансом сімейної системи, а для його корекції

необхідна адаптація сім'ї як системи до нової реальності. Ці сім'ї відчують дискомфорт, пов'язаний зі зміною сімейного складу, спілкуванням та значним емоційним навантаженням (57, с.88-89).

Логіка нашого дослідження вимагає більш детального розгляду криз травматичних та деприваційних, а також їхнього вплив на психіку людини.

Українські дослідники В. Зливков, С. Лукомська, О. Федан зазначають, що депривація (від лат. *deprivatio* – втрата, позбавлення) є психічним станом, який виникає у людей, які тривалий час відчують недостатнє задоволення своїх потреб [10, с.8].

Переживання вищеописаної кризи особистістю, як гострого горя Е. Ліндемманом описується в п'яти складових нормальних реакцій на горе:

- заглибленість в образ померлого;
- ідентифікація з померлим;
- недоброзичливість стосовно оточуючих та почуття провини;
- порушення повсякденного ритму життя;
- погіршення самопочуття (преслеми зі сном) [9, с.126].

Кожна людина, що переживає горе, втрату близької людини, зіштовхується зі своїми емоціями: болем, почуттям провини та втрати, страху – що є природною реакцією психіки на неприродну подію. Як зазначає Є. Кюблер-Росс [5] у книзі «Про смерть і вмирання» існує п'ять стадій горя:

Перша стадія – «Заперечення» – «Я не можу в це повірити», «Цього не може бути!» – саме такими висловами характеризується дана стадія. Під час перебування в даній стадії людина, зазвичай, намагається заспокоїти себе, придушити свої емоції, які незабаром перетворюються на гнів і настає друга стадія переживання горя.

Друга стадія – «Гнів» – «Я не можу це прийняти!» «Чому саме я. Це несправедливо». Найголовнішим під час проживання цієї стадії є не сперечатися з людиною та не засуджувати людину, а також бути поруч – і тоді ця стадія пройде швидше і безпечніше для всіх.

Третя стадія – «Торг». Ця стадія характеризується надією людини змінити

те, що вже трапилося, запобігти, домовитися із собою, Богом, з життям, сподіваючись, що це допоможе.

Четверта стадія – «Депресія» – це стан, коли людина втрачає надії на зміни і впадає у відчай, замикається та не хоче контактувати із навколишнім середовищем, втрачає енергію, відмовляється від прийому їжі тощо. Дана стадія значно ускладнює процес подолання травми, переживання горя, що негативно впливає на фізичний та психологічний стан людини.

П'ята стадія – «Прийняття» характеризується такими твердженнями: «Все буде добре», «Я не можу змінити це, але я можу бути з цим». Стадія «Прийняття» – це коли людині нічого не залишається, як прийняти смерть рідної людини та почати «рухатися», дивитися в майбутнє [5, с. 13].

Проживання людиною втрати побратима, члена родини може протікати як «нормальне» горе та як «ускладнене» горе. Відмінність, як зазначає психологиня Л. Рибак [38], полягає у тривалості горювання, інтенсивності та реакціями на дане горе.

Як зазначає В. Климчук, вплив переживання людиною травматичних подій несе за собою два аспекти: перший – той, що лежить на поверхні – руйнівний (це розлади, що пов'язані зі стресом та травмою – найпоширенішими є ГСР – «гострий стресовий розлад» та ПТСР – «посттравматичний стресовий розлад») та у вигляді інших психологічних розладів до яких належить: депресія, панічний розлад, розлади із соматичними симптомами та інші. ПТСР – це крайня реакція на сильний стресор, що загрожує життю людини. Як зазначають дослідниці А. Козлова та Т. Журавель, ПТСР починає проявлятися у людини через півроку після травмуючої події, але якщо людина постійно переживає стрес пов'язаний з життям на окупованій території під постійними вибухами, чи то постійними сигналами повітряних тривог, тоді даний стресовий розлад може початися раніше [12]. У людини, що має ПТСР може спостерігатися відчуженість, почуття провини за те, що вже відбулося, можуть спостерігатися проблеми з особистим життям, виникненням конфліктів та багато інших реакцій психіки на травматичні події, але яких можна уникнути надавши людині своєчасної

психологічної підтримки та безпеки умов життєдіяльності.

Українська дослідниця Л. Петушкова зазначає якими можуть бути реакції дітей на травматичну подію: заглиблення в себе, зацикленість, тривога та фізичні симптоми.

*Заглибленість в себе* для дитини характеризується недовірою до оточуючих, небажанням проявляти інтерес до будь якої діяльності, закритістю та поглиблення у власні думки, небажанням розмовляти.

*Зацикленість* у дітей можна помітити, коли дитини програє одну й ту ж саму трагічну ситуацію або ж зображує її на малюнках, що повторюються. Дитина може тривожитися думками про майбутнє, хвилюватися про повторення тривожної події, також можливі нічні сні жахів, що теж несуть стрес в життя дитини.

*Тривога* – це стан, коли у дитини проявляється тривожний стан, що супроводжується проблемами із концентрацією уваги, страхами, нав'язливими поведінковими проявами, безсонням, нестерпністю та дратівливістю.

*Фізичні симптоми*, які можуть бути реакцією на травматичну подію в житті дитини – це головні болі та біль живота, можливі, затримки реакцій. Може здаватися, що, іноді, деякі діти добре справляються зі травматичною подією, але стресовий стан проявляється у них через декілька днів, тижнів або ж місяців [4, с. 41.].

На нашу думку, головним для людини, яка понесла втрату у своєму житті є підтримка, якою б вона не була. Це можуть бути обійми, слова підтримки, допомога та розуміння болю людини.

Виходячи з вищезазначеного, ми можемо зробити висновок, що для особистості є властивим переживати втрату, горювати та проявляти емоції. Всі емоції несуть значний вплив на психіку людини, в зв'язку з чим вона проживає певні етапи горювання, проявляє різні емоцій та почуття, їй доводиться проживати важкі моменти життя й приймати сьогодення, щоб рухатися далі.

Важливо зазначити, що будь-яка реакція людини, яка зіштовхнулася з війною, має свої переживання, емоції та почуття – і якою б не була реакція

людини – це нормальна реакція на ненормальну ситуацію! [41].

Отже, ми проаналізували теоретичні підходи до розуміння чинників соціальної підтримки військовослужбовців та членів їх сімей, внаслідок військових дій, та встановили, що такими чинниками є наслідки переживання горя, а саме: травматичні кризи, психотравми, соціально-стресові розлади, ПТСР, гострі хронічні розлади, що мають вплив на фізичний та психологічний стан особистості. Нами також встановлено, що соціальні/соціально-психологічні чинники відображаються на емоційному, фізичному стані дорослої людини та дитини, їхньому самопочутті та специфіці подальшої життєдіяльності.

## **1.2. Аналіз проблем та потреб сімей, що пережили втрату члена родини внаслідок військових дій**

Надання соціальних послуг, соціальної підтримки й допомоги учасникам та учасницям бойових дій, а також членам їхніх сімей, в тому числі й надання соціальної допомоги та підтримки сім'ям, що втратили члена родини внаслідок військових дій, регулюються нормативно-правовими документами, які затверджені на рівні держави. Серед них важливими є: Закони України «Про Збройні Сили України», «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», «Про боротьбу з тероризмом» та ряд інших законодавчих та нормативних документів, наведених нами нижче в таблиці 1.1.

*Таблиця 1.1.*

**Нормативно-правові документи, що регламентують надання соціальної допомоги та підтримки сім'ям, що пережили втрату члена родини внаслідок військових дій**

| <b>Назва документу</b>                             | <b>Регламентовані питання</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
|----------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР | Стаття 3. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави.. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [13]. |

|                                                                                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Кодекс цивільного захисту України (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 34-35, ст.458)                                                                                                                                                | КЦЗ України регулює відносини, пов'язані із захистом населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, реагуванням на них. Функціонуванням єдиної державної системи цивільного захисту, та визначає повноваження органів державної влади, органів місцевого самоврядування, права та обов'язки громадян України, іноземців та осіб без громадянства, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності [11]. |
| Наказ Міністерства соціальної політики від 11.04.2024 № 175-Н «Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги соціальної адаптації ветеранів війни та членів їхніх сімей та внесення зміни до Класифікатора соціальних послуг» | Визначає зміст, обсяг, умови та порядок надання соціальної послуги соціальної адаптації ветеранів війни та членів їхніх сімей, показники її якості для надавачів цієї послуги усіх форм власності.                                                                                                                                                                                                                                                                       |
| Етичний кодекс соціальних працівників України                                                                                                                                                                                            | Регулюючий документ, який спрямовує соціальних працівників здійснювати соціальну роботу в багатьох функціональних сферах з метою задоволення потреб населення і розвитку потенціалу та можливостей особистості [23].                                                                                                                                                                                                                                                     |
| Положення про психологічну Службу у системі освіти України» від 22.05.2018 № 509                                                                                                                                                         | Визначає мету, структуру психологічної служби, організацію управління нею, основні завдання, принципи, функції, зміст та порядок діяльності працівників психологічної служби установ та закладів освіти різного рівня й підпорядкування [2].                                                                                                                                                                                                                             |
| ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 24                                                                                                                                             | Визначає систему та гарантії місцевого самоврядування в Україні, засади організації та діяльності, правового статусу і відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування [27].                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| ЗУ «Про соціальні послуги» Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 18                                                                                                                                                                    | Визначає основні організаційні та правові засади надання соціальних послуг, спрямованих на профілактику складних життєвих обставин, подолання або мінімізацію їх негативних наслідків особам/сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах [32].                                                                                                                                                                                                                |

|                                                                                                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Порядок організації надання соціальних послуг                                                                                    | Визначає механізм виявлення осіб/сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах або мають найвищий ризик потрапляння в такі обставини, та організації надання їм соціальних послуг відповідно до індивідуальних потреб [28].                                                                                                                                                                  |
| ЗУ «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 42                        | Визначає організаційні і правові засади соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю [33].                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| ЗУ «Про охорону дитинства» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 30                                                   | Визначає охорону дитинства в Україні як стратегічний пріоритет, що має важливе значення для забезпечення національної безпеки України, ефективності внутрішньої політики держави, і з метою забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіти, соціальний захист, всебічний розвиток та виховання в сімейному оточенні [29].                                                    |
| Наказ Про затвердження Класифікатора соціальних послуг від 23.06.2020 № 429                                                      | Класифікатор призначено для обов'язкового застосування суб'єктами системи надання соціальних послуг при плануванні надання соціальних послуг, проведенні їх обліку та фінансування, залученні недержавних надавачів соціальних послуг до їх безпосереднього надання та проведенні відповідної інформаційно-роз'яснювальної роботи [24].                                                              |
| ЗУ «Про соціальний і правовий захист військово-службовців та членів їх сімей» Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 15 | Визначає основні засади державної політики у сфері соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей, встановлює єдину систему їх соціального та правового захисту, гарантує військовослужбовцям та членам їх сімей в економічній, соціальній, політичній сферах сприятливі умови для реалізації їх конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни та регулює відносини у цій галузі [31]. |
| ЗУ «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 45              | Визначає правовий статус ветеранів війни, забезпечує створення належних умов для їх життєзабезпечення, сприяє формуванню в суспільстві шанобливого ставлення до них [34].                                                                                                                                                                                                                            |
| ЗУ «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких                                                    | Закон має на меті реалізацію особами, які мають право на пенсію за цим Законом,                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |

|                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| інших осіб» Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 29                                                                                                                                                                                                                     | свого конституційного права на державне пенсійне забезпечення у випадках, передбачених Конституцією України та цим Законом, і спрямований на встановлення єдності умов та норм пенсійного забезпечення зазначеної категорії громадян України [30].                                                                                                               |
| ЗУ «Про військовий обов'язок і військову службу» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 27, ст.385)                                                                                                                                                                      | Здійснює правове регулювання відносин між державою і громадянами України у зв'язку з виконанням ними конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, а також визначає загальні засади проходження в Україні військової служби.                                                                               |
| Постанова КМУ від 19 жовтня 2016 р. № 719 «Питання забезпечення житлом деяких категорій осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, а також членів їх сімей»                                                                                 | Визначає механізм надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на виплату грошової компенсації за належні для отримання жилі приміщення для сімей ветеранів війни, для осіб з інвалідністю, отриманою в наслідок участі в БД та родинам загиблих.                                                                                                    |
| Постанова Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2018 р. № 280 «Питання забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України»                                                                             | Визначають механізм надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на виплату грошової компенсації за належні для отримання жилі приміщення для ВПО, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в АТО/ООС, відсічі і стримування збройної агресії РФ                                       |
| Постанова КМУ від 31 березня 2015 р. № 200 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті на забезпечення постраждалих учасників антитерористичної операції санаторно-курортним лікуванням»                                                      | Визначає механізм використання коштів, передбачених у державному бюджеті за програмою «Заходи із психологічної реабілітації, соціальної та професійної адаптації, забезпечення санаторно-курортним лікуванням постраждалих учасників Революції Гідності, учасників АТО та осіб, які здійснювали заходи із забезпечення оборони, членів сімей загиблих (померлих) |
| Постанова КМУ від 8 вересня 2015 р. № 685 «Про затвердження Порядку надання статусу інваліда війни особам, які отримали інвалідність внаслідок поранення, контузії або каліцтва, одержаних під час безпосередньої участі в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення» | Визначає процедуру надання статусу особи з інвалідністю внаслідок війни особам, які отримали інвалідність внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, одержаних під час безпосередньої участі в антитерористичній операції, здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони.                                                     |
| Постанова КМУ від 8 квітня 2015 р. №                                                                                                                                                                                                                                               | Визначає механізм використання                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |

|                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 185 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для виплати матеріальної допомоги військовослужбовцям, звільненим з військової строкової служби»                                | коштів, передбачених у державному бюджеті за програмою «Виплата матеріальної допомоги військовослужбовцям, звільненим з військової строкової служби»                                                                                                                                                                                                                                       |
| Постанова КМУ від 12 липня 2017 р. № 497 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів із психологічної реабілітації учасників антитерористичної операції» | Унормовує використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів із психологічної реабілітації учасників ООС/АТО та членів їх родин                                                                                                                                                                                                                                 |
| Постанова КМУ від 21 червня 2017 р. № 432 «Про затвердження Порядку організації соціальної та професійної адаптації учасників антитерористичної операції»                                                            | Унормовує організацію соціальної та професійної адаптації учасників ООС/АТО                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| Постанова КМУ від 20 лютого 2019 р. № 206 «Питання забезпечення житлом деяких категорій осіб, які брали участь в Революції Гідності, а також членів їх сімей»                                                        | Унормовує виплату грошової компенсації за належні для отримання жилі приміщення для деяких категорій осіб, які брали участь в Революції Гідності, а також членів їх сімей                                                                                                                                                                                                                  |
| Постанова КМУ № 948 «Деякі питання впровадження діяльності служб супроводу військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, поліцейських та членів їх сімей»                    | Визначає організацію діяльності служб супроводу військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, поліцейських та членів їх сімей в системі Міноборони та інших складових сил безпеки і оборони.                                                                                                                                                       |
| Постанова КМУ № 449 «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2016 р. № 884 і від 14 травня 2024 р. № 550»                                                                          | Порядок виплати грошового забезпечення військовослужбовців, захоплених у полон або заручниками, а також інтернованих у нейтральних державах або зниклих безвісти; Порядок та строки передачі військовослужбовцем оригіналу особистого розпорядження командира військової частини, командира/керівнику підрозділу органу (служби, військового формування) для зберігання в особовій справі. |
| Наказ МОУ від 29.01.2025 № 59 «Про затвердження Положення про службу супроводу військовослужбовців та членів їх сімей в системі Міністерства оборони України»                                                        | Визначає організаційні засади впровадження та діяльності в Міноборони, Збройних Силах України, Держспецтрансслужбі служб супроводу військовослужбовців та членів їх сімей                                                                                                                                                                                                                  |

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |                                                                                                                                             |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>Наказ МВС України № 27 від 15.01.2024 «Про затвердження Плану здійснення психологічного супроводу військовослужбовців Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України, поліцейських та осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, членів їх сімей під час дії воєнного стану та професійного відбору психологів (mental tutor)</p> | <p>Визначає механізм підготовки психологів/ментальних тьютерів з надання психологічної підтримки військовослужбовцям та членам їх сімей</p> |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

Спробуємо виокремити в нашому магістерському дослідженні також і ті проблеми, запити та потреби, які виникають або можуть виникнути в родинях військовослужбовців, ветеранів війни, осіб, які отримали інвалідність внаслідок участі у бойових діях, а також у сім'ях, які пережили втрату члена родини внаслідок військових дій. Проаналізуємо спільне та відмінне у потребах та запитах кожної із цих категорій отримувачів соціальної підтримки та допомоги.

У своїх наукових працях дослідники О. Харченко, О. Мраморнова, В. Алещенко виокремлюють такі проблеми, що турбують усіх учасників бойових дій та ветеранів війни: матеріальні та фінансові труднощі; відсутність власного житла; порушення прав на соціальні гарантії; незадоволеність державною політикою/владою тощо; проблеми із власним здоров'ям (наявність поранень чи набутих професійних хвороб, необхідність відповідної медико-психологічної реабілітації); бюрократія державних органів при оформленні пільг; проблеми з працевлаштуванням (невідповідність військової професії потребам сучасного ринку праці або зниження професійних навичок у професіях, отриманих для цивільного життя; стереотипне ставлення працедавців до учасників бойових дій); неоціненість заслуг/зусиль/жертви/досвіду ветеранів бойових дій; проблеми, пов'язані з армією (матеріальне забезпечення Збройних Сил, неможливість звільнитися з контракту); продовження війни; відчуття, що війна не змінює звичок цивільних людей; проблеми з порозумінням у сім'ї; психологічні/психічні проблеми (роздратування, порушення сну, галюцинації, депресія; наявність посттравматичного стресового розладу, підвищеної

агресивності); проблеми зі здоров'ям близьких родичів; проблеми у спілкуванні/розумінні/прийнятті з друзями, з колегами; проблеми соціальної і психологічної адаптації у суспільстві [2, С. 6-8; 50, с. 117-120)].

На основі аналізу проведених досліджень (В. Алещенко, Л. Гридковець, А. Дуля, Т. Лях, Т. Мельничук, О. Мраморнова, О. Харченко, Т. Яблонська, Н. Олексюк, В. Петрович, В. Шумар, Н. Журавльова, О. Семенов, В. Онищук) нами визначено такі основні проблеми учасників бойових дій, ветеранів та членів їхніх сімей:

Учасники бойових дій, ветерани:

- фізичне здоров'я (поранення; набуті хвороби; інвалідизація; безсоння; розлади травлення; соматичні захворювання; порушення репродуктивного здоров'я тощо);
- психологічне здоров'я (змінені типові реакції: поведінкові, емоційні, фізичні та особливості мислення; депресія; бойова психологічна травма; посттравматичний стресовий розлад; замкнутість; агресивність; переживання негативних емоцій тощо);
- соціально-економічні (порушення прав на соціальні гарантії та пільги; бюрократія в їх отриманні; проблеми з працевлаштуванням; матеріальні та фінансові проблеми; відсутність житла тощо);
- труднощі в адаптації та інтеграції (змінене ставлення до життя; складнощі в пристосуванні до цивільного життя після проходження військової служби; проблеми у спілкуванні та розумінні з рідними та оточенням; поява алко- та наркозалежностей; низька соціальна активність; соціальна ізоляція тощо).

Дорослі члени сім'ї учасників бойових дій та ветеранів, як правило, мають: проблеми з фізичним здоров'ям (хронічні та соматичні хвороби; порушення сну тощо); психологічне здоров'я (тривожність; страх та занепокоєння за життя та здоров'я близької людини; безпорадність та розпач; первинний та вторинний посттравматичні стресові розлади; сімейна криза тощо); соціально-педагогічні (порушення взаємовідносин в сім'ї; низька згуртованість сім'ї; відсутність

взаємної підтримки; виникнення сімейних конфліктів та непорозумінь; зміна ролей і правил в сім'ї; домашнє насильство; труднощі в організації повноцінного сімейного дозвілля, великий відсоток розлучень тощо).

Діти учасників бойових дій, ветеранів можуть відчувати: відсутність емоційного контакту з батьками; відсутність впливу одного із членів сім'ї на виховання та розвиток дитини; низький рівень довіри; страх та тривога у дітей; імпульсивність; дратівливість; прояви агресивності; протести; конфліктність; прояви девіантної поведінки; недисциплінованість; проблеми з навчанням в ЗЗСО та ін. [1; 18; 20; 39; 56].

Більш детально розглянемо ситуацію в сім'ях, що пережили втрату члена родини внаслідок військових дій, оскільки переважна більшість із них зіштовхуються з новими змінами у житті, зазвичай у них виникають певні проблеми та нові потреби. Спробуємо виокремити ті проблеми й запити, які можуть виникати у даній категорії жертв війни та проаналізуємо й співставимо їх із запитами та проблемами родин ветеранів війни.

До основних проблем, які можуть спостерігатися у дітей із сімей, що втратили члена родини внаслідок військових дій, як зазначають О. Протас, Б. Смук, належать:

- «порушення когнітивних процесів (погіршення пам'яті, труднощі концентрації уваги, розлади мислення);
- невротичні реакції (стресове виснаження, фобічні реакції, порушення сну і апетиту);
- функціональні розлади (регрес поведінки та психосоматичні розлади);
- емоційні та поведінкові порушення (реакції протесту, підвищена плаксивість та капризність, часті зміни настрою);
- проблеми пов'язані із спілкуванням (несформованість або загальмованість адекватних соціально-комунікативних навичок, страх і недовіра або агресія і дратівливість стосовно оточення, можлива надмірна залежність від думок оточуючих);
- порушення взаємовідносин в сім'ї, коли зміна соціальної ситуації та

обов'язків у сім'ї часто змушує дітей і підлітків «включатися» в дорослі проблеми (до яких вони можуть бути не готові)» [36, с.75].

Проблеми, які виникають у сім'ях, що пережили втрату члена родини, поділяються, як зазначає українська дослідниця І. Трубавіна, на такі групи:

- *психологічні проблеми*: відчуття невідомості стосовно майбутнього і теперішнього стану, психологічні травми (ПТСР, ГСР, депресія і т.д.), низька самооцінка або агресія, тривога за майбутнє, невиврачені горе і біль, страх перед змінами, відчуття безпорадності і незахищеності або гнів;
- *економічні проблеми*: проблеми нестачі часу і грошей, втрата роботи, проблема з працевлаштуванням, відсутність вмінь сімейної економіки в екстремальних умовах;
- *матеріальні проблеми*: проблема оформлення матеріальної допомоги на дітей, проблема оформлення виплати по втраті годувальника;
- *соціальні проблеми*: проживання з родичами в їх будинках, що несе психологічне, матеріальне навантаження на всіх дітей і дорослих, чи повна відірваність від кровних зв'язків, відсутність підтримки і допомоги тощо.
- *соціально-педагогічні проблеми*: формування нового способу життя сім'ї в нових умовах життєдіяльності, часто невміння визначати пріоритети розвитку для власної родини, відсутність у членів сім'ї життєвих умінь в екстремальних умовах;
- *юридичні проблеми*: проблема в оформленні документів по втраті члена родини, проблема з документами щодо статусу родини тощо [45].

Таким чином, виходячи із вищехарактеризованих проблем сімей, що пережили втрату члена родини (із врахуванням загальних проблем, які можуть виникнути в родині військовослужбовців і ветеранів війни), ми виділяємо такі потреби, які з'являються у даних сімей:

- психологічна підтримка сім'ї з боку як фахівців соціальних агенцій, так і працівників спеціалізованих сервісних громадських організацій;
- безоплатна юридична допомога, яка полягає в оформленні документів по втраті годувальника та відповідних соціальних виплат як з боку держави, так і

передбачених розпорядженнями регіональними/місцевими органів самоврядування;

- соціальна допомога (надання соціальних послуг, гуманітарної допомоги);
- спеціалізована медична допомога як на рівні первинної медико-соціальної допомоги, так і відповідних реабілітаційних установ.

Отже, ми визначили, що основні групи проблем, з якими стикаються сім'ї, що втратили члена родини, фактично співпадають із потребами та проблемами інших родин ветеранів (психологічні, економічні, соціально-педагогічні, матеріальні, соціально-медичні та юридичні). Водночас, хочемо зацентрувати увагу на тому, що головна відмінність проблемно-потребнісного поля сімей, що втратили члена родини, полягає в тому, що в перші тижні, а в деякого й місяці, члени родини загиблих не завжди сповна усвідомлюють значимість визнання потреб та проблем, не мають готовності до їх вирішення. Саме тому допомога соціального працівника або юриста у наданні безоплатної допомоги з оформленням пільг гарантованих державою, гуманітарна допомога сім'ям, які її потребують, та безоплатна психологічна підтримка є основними напрямками надання соціальної підтримки.

### **1.3. Форми та методи роботи з військовослужбовцями та членами їх сімей, що постраждали внаслідок військових дій**

Соціальна робота з військовослужбовцями та членами їх сімей, що постраждали внаслідок військових дій, пережили психотравму, передбачає надання кваліфікованої та якісної допомоги. Робота з такою категорією людей є тривалою, дуже важливо, щоб вона була своєчасною після пережитої травмуючої події та/або через певний час.

Розглядаючи соціальну підтримку військовослужбовців учасників бойових дій та членів їхніх сімей як систему, можна зазначити, що це «дії суб'єктів соціальної роботи, що допомагають особі або окремій сім'ї (в тому числі й родинам загиблих внаслідок військових дій) вирішувати проблеми, які вона не може подолати самостійно». Мережа соціальної підтримки сімей УБД,

військових з інвалідністю, пов'язаної із захистом Батьківщини, родин загиблих та зниклих безвісти, захоплених у полон включає у себе родичів, друзів, сусідів, колег, фахівців соціального супроводу та інших спеціалістів, волонтерів, які допомагають особі або сім'ї долати щоденні життєві негаразди [1, с.261; 14].

Узагальнивши існуючий практичний вітчизняний досвід та відповідні наукові джерела, до основних надавачів послуг для учасників бойових дій, ветеранів війни та членів їхніх сімей ми можемо віднести:

Центри соціальних служб/центри надання соціальних послуг (ЦСС/ЦНСП): спеціальні заклади, що надають соціальні послуги сім'ям, дітям та молоді, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги. ЦСС/ЦНСП надають базові та спеціалізовані соціальні послуги.

– Управління/департаменти/відділи ветеранської політики: реалізують державну політику в галузі забезпечення прав ветеранів/ветеранок війни, сприяють в отриманні пільг, пенсій, виплат, компенсацій.

– Медичні заклади, реабілітаційні центри – надають медичні й реабілітаційні послуги, в тому числі забезпечують соціально-медичну підтримку, відновлення рухової активності, протезування осіб, які набули інвалідність внаслідок участі в бойових діях.

– Центри безоплатної правової допомоги покликані надавати правову допомогу, яка гарантується державою та повністю або частково надається за рахунок коштів Державного бюджету, місцевих бюджетів та інших джерел.

– Центри зайнятості надають консультативні послуги щодо працевлаштування, професійного самовизначення та здобуття нової професії ветеранами війни.

– Спілки ветеранів – спільноти, які об'єднують ветеранів та ветеранок, членів їхніх сімей для надання різних видів спеціалізованих послуг.

– Ветеранські хаби – це мережа громадських організацій для ветеранів/ветеранок і членів родин захисників і захисниць, які надають різноманітні послуги: юридичні, психологічні, допомога з працевлаштування та

започаткування власної справи, послуги з реабілітації, організація дозвілля тощо. Мають часткове державне та муніципальне фінансування.

– Сервісні громадські організації – добровільні об’єднання громадян, які створюються для реалізації спільних інтересів. Забезпечують надання базових та спеціалізованих послуг; створюють і реалізують проєкти/програми безпосередньо для даної цільової аудиторії [1, с.263; 18,с.47].

– Відділи/групи соціального супроводу усіх військових формувань.

Залежно від проблем та потреб учасників бойових дій та членів їхніх сімей соціальна підтримка може надаватись у формі різноманітних послуг (базових, комплексних, спеціалізованих) як окремими суб’єктами надання послуг, так і в співпраці з різними державними та громадськими організаціями, використовуючи мультидисциплінарний підхід.

Відповідно до існуючих видів соціальної підтримки, нами визначено, що членам родин ветеранів/ветеранок, сімей загиблих внаслідок військових дій, безвісти зниклих, захоплених у полон військовослужбовців надається: психологічна, соціально-педагогічна, соціально-економічна, юридична, інформаційна та соціально-медична підтримка (таблиця 1.2).

Таблиця 1.2

**Соціальна підтримка членів родин ветеранів, учасників бойових дій та сімей загиблих внаслідок військових дій [1, с. 256-258]**

| Вид соціальної підтримки | Форми, методи та послуги                                                                                                                       | Зміст                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|--------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Психологічна             | Діагностика; індивідуальні та сімейні консультації; психологічна терапія та реабілітація; арт-терапія; групи підтримки та самопомоги; тренінги | Визначення потреб та проблем; надання рекомендацій з питань психічного здоров’я; робота з посттравматичним стресовим розладом; допомога в адаптації та інтеграції; гармонізація психоемоційного стану; запобігання або вирішення сімейних та внутрішньоособистісних конфліктів; відновлення ресурсів особистості та її потенціалу; формування соціально активної позиції |

|                       |                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                            |
|-----------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Соціально-педагогічна | Консультації; бесіди; курси для батьків, навчальні та просвітницькі тренінги; групові заняття для дітей та батьків | Підвищення батьківської компетентності; поліпшення комунікації між усіма членами сім'ї; організація дозвіллевої діяльності сім'ї; запобігання девіантній поведінці; допомога в соціальній адаптації та соціалізації; залучення до волонтерської діяльності |
| Соціально-економічна  | Консультації; навчальні курси, лекції та тренінги; соціальне посередництво; робочі зустрічі                        | Допомога у працевлаштуванні; сприяння у вирішенні житлових питань, отриманні пільг, пенсій та компенсацій; допомога у відкритті власної справи; надання гуманітарної та грошової допомоги                                                                  |
| Юридична              | Консультації; курси правової просвіти; посередництво; представництво та захист інтересів                           | Інформування про права та гарантії; захист прав та інтересів осіб; адвокатування; допомога в оформленні соціальних статусів, пільг та гарантій, передбачених чинним законодавством; формування навичок самоадвокатування                                   |
| Інформаційна          | Консультування; інформування; посередництво                                                                        | Надання та розповсюдження інформації про права, пільги, соціальні послуги, а також про заклади та установи, які надають такі послуги; перенаправлення                                                                                                      |
| Соціально-медична     | Профілактика; реабілітація; фізіотерапія; санаторно-курортне лікування; консультування                             | Поліпшення фізичного здоров'я та профілактика захворювань; сприяння в отриманні кваліфікованої медичної допомоги, необхідного обладнання та протезування; фізична та медична реабілітація                                                                  |
| Освітня               | Консультації; навчальні курси, лекції та тренінги                                                                  | Послуги із професійної адаптації, отримання сертифікатів на навчання та перенавчання з метою отримання певної освіти, пільги на навчання                                                                                                                   |

Отже, соціальна підтримка членів родин ветеранів, учасників бойових дій та сімей загиблих внаслідок військових дій переважно здійснюється за допомогою таких форм, методів та послуг: діагностування, консультування, інформування, посередництво, профілактика, адаптація та реабілітація, різні види терапії, проведення груп підтримки, самопомоги та відновлення, групові заняття, навчальні курси та програми. Крім вищепереліченого, даній групі

отримувачів послуг можуть також надаватись послуги з соціального супроводу, кризового втручання тощо [18].

Важливим моментом у роботі з клієнтом, що пережив втрату (травмуючу подію), є надання першої психологічної допомоги (ППД) в тому випадку, коли фахівець бачить у цьому потребу. «ППД – це сукупність заходів загальнолюдської підтримки та практичної допомоги ближнім, які відчують страждання і потребу» – зазначають фахівці з психології: Н. Степанова, А. Чайка та А. Гінчук [19]. Як стверджують вищезгадані фахівці, ППД включає в себе: надання допомоги у задоволенні нагальних потреб (вода, їжа, інформація тощо); вміння вислухати людину та не змушувати при цьому говорити, якщо та не має бажання; оцінка потреб та проблем і т.д.

Завданням ППД є: формування відчуття безпеки, зв'язку з іншими людьми, спокою і надії; сприяння доступу до соціальної, фізичної та емоційної підтримки; зміцнення віри в можливість допомогти собі та оточуючим [19]. Головною умовою при цьому є не нашкодити людині.

Важливо звернути увагу на стан людини, при якому буває вже недостатньо лише надання ППД, при якому людина потребує негайної професійної допомоги. У «Методичних рекомендаціях щодо надання першої психологічної допомоги сім'ям з дітьми, дітям, які перебувають/перебували у зоні збройного конфлікту» визначають такі проблемні ситуації: важкі травми, що загрожують життю та вимагають екстреної медичної допомоги; зміни в психічному стані, який не дозволяє особам самотійно піклуватися про себе або про своїх дітей; стан, у якому людина може заподіяти шкоду собі; стан, у якому людина може заподіяти шкоду іншим [17].

Отже, ми можемо зробити висновок, що супровідник, який працює з сім'єю, що пережила травмуючий досвід, має бути уважним до ситуації, що склалася в сім'ї, має проявляти емпатичну підтримку («емпатична підтримка – це про те, що я розумію тебе, твої емоції і зараз я тут з тобою») та взаємодіяти як із сім'єю, що звернулася за допомогою, так і з фахівцями, що будуть залучені до роботи в даному випадку [41].

Виходячи з вищезазначеного, ми можемо зробити висновок, що надаючи соціально-психологічні послуги сім'ям, що втратили члена родини внаслідок війни в Україні, фахівці соціального супроводу мають приділяти особливу увагу станом, в якому перебувають члени сім'ї, в тому числі й діти, своєчасно реагувати на проблему, з якою звернулися по допомогу та залучати, за потреби, інших фахівців для взаємодопомоги, якісного вирішення та подолання наслідків пережитої травми членами родини.

Волинський національний університет імені Лесі Українки

## РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ СІМ'ЯМ, ЩО ВТРАТИЛИ ЧЛЕНА РОДИНИ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ: ДОСВІД ПІДРОЗДІЛУ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ

### 2.1. Організаційно-змістове наповнення роботи з сім'ями, що пережили втрату члена родини внаслідок військових дій, у військовій частині

Одним із аспектів нашого магістерського дослідження було отримання й аналіз інформації щодо надання соціальної підтримки сім'ям, що втратили члена родини внаслідок військових дій в Україні, відділом соціального супроводу 6 прикордонного Волинського загону, шляхом проведення інтерв'ювання фахівців патронатної служби та здійснення аналізу результатів дослідження ефективності діяльності патронатної служби.

Дослідження діяльності патронатної служби проводилося на базі однієї з військових частин Державної прикордонної служби України, розташованої у західному регіоні держави. Незважаючи на тилловий статус, особовий склад частини активно залучається до виконання бойових завдань у зоні ведення бойових дій на сході України. Така ситуація зумовлює підвищену потребу у здійсненні системної соціальної підтримки як військовослужбовців, так і членів їхніх сімей, особливо у періоди ротацій, відраджень чи після повернення з фронту.

Діяльність патронатної служби спрямована на реалізацію соціальних гарантій військовослужбовців, надання консультативної, правової, психологічної допомоги та організацію соціального супроводу сімей військових. У роботі патронатна служба взаємодіє з органами місцевого самоврядування, територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки, центрами соціальних служб, волонтерськими та благодійними організаціями. Досвід функціонування патронатних служб у ЗСУ свідчить про поступове впровадження комплексної системи соціальної підтримки. Приклад 6 прикордонного Волинського загону виділяє ключовими аспектами діяльності патронатної служби:

- моніторинг потреб військовослужбовців і родин;
- психологічна допомога пораненим і членам сімей;
- юридичне консультування щодо соціальних виплат;
- інформаційне забезпечення щодо програм підтримки.

Патронатна служба забезпечує комплексну підтримку, включно з пошуком полонених, організацією поховань загиблих, індивідуальну психологічну та юридичну допомогу.

Проте, основні виклики: недостатнє кадрове забезпечення, обмежені ресурси, відсутність системної методики оцінки ефективності.

У колі постійної уваги супроводників патронатної служби військової частини є проблеми сьогодення, зокрема й питання щодо надання психосоціальної підтримки особам, які пережили травматичні події, допомога сім'ям, де є військовослужбовці, ветерани війни, родини зниклих безвісти та загиблих внаслідок військових дій. Саме тому ми й обрали для проведення емпіричного дослідження патронатну службу військової частини м. Луцька.

З метою вивчення ефективності діяльності патронатної служби був обраний метод глибинного інтерв'ю фахівців відділу соціального супроводу та проведено анкетування серед 30 респондентів — 20 військовослужбовців частини, які брали участь у бойових діях, та 10 членів сімей військовослужбовців з категорії загиблих, безвісти зниклих.

Анкетування проводилось анонімно, основна мета — визначити рівень задоволеності соціальною підтримкою, доступністю допомоги та потребами, які залишаються невирішеними. Інтерв'ю були проведені протягом вересня – жовтня 2025 р. у м. Луцьк на базі 6 прикордонного Волинського загону. Кожне інтерв'ю тривало приблизно 30 – 50 хв. Усього було проведено 6 інтерв'ю (перелік питань інтерв'ю представлений нами в додатку А нашої роботи). Проаналізуємо деякі результати, отримані в процесі інтерв'ювання.

На запитання, як часто звертаються до відділу соціального супроводу за допомогою сім'ї, що втратили члена родини внаслідок військових дій в Україні, фахівці стверджують, що сім'ї, що втратили члена родини звертаються за

допомогою щодня з приводу різноманітних проблемних питань.

Фахівець 1, зазначає, що «за допомогою звертаються батьки та дружини військовослужбовців, рідше інші близькі особи; дружини загиблих військових децю «легше» переживають втрату, тому що знають, що їм треба ще виховувати дітей, думати про майбутнє. Матері ж навпаки – «важче» переживають втрату, в них зачасту, виникають істерики, багато звинувачень до керівництва військового формування, до влади в цілому, бо ті «послали їхнього сина на загибель» і т.д. Дружини швидше йдуть на контакт, вони думають за оформлення пільг та отримання державної допомоги так, як їм потрібно для дітей».

На запитання як проходить процес роботи з сім'ями, що втратили члена родини внаслідок військових дій в Україні, ми отримали такі відповіді фахівців: «Фахівці соціального супроводу військової частини готують сповіщення про смерть або про зникнення безвісти військовослужбовця. Направляють це сповіщення до територіального центру комплектування та соціальної підтримки (ТЦК та СП) і вже представник ТЦК та СП разом йде в сім'ю, для надання родині сповіщення (це довідка, в якій зазначено, що військовий загинув, чи зник безвісти). Представники відділу соціального супроводу частини спільно з представниками ТЦК та СП займаються пошуком загиблого учасника бойових дій. За наявною інформацією яка міститься в особовій справі військовослужбовця, за результатами спілкування з представниками ТЦК та СП, військова частина отримує повну актуальну інформацію про членів родини загиблого військовослужбовця: чи є в сім'ї діти, зі скількох членів родини складається сім'я, їхні умови проживання та взаємовідносини між членами родини. Фахівець від ТЦК та СП залишає родині інформацію, контакти про відділ соціального супроводу військової частини для того, щоб родина мала змогу звернутися за допомогою до представників патронатної служби щодо дотримання та забезпечення усіх соціально-правових гарантій членів сім'ї загиблого. Соціальний супровід передбачає оцінку потреб особи/сім'ї, консультування своїми силами з питань соціального захисту, консультацію

психолога/юриста, за потреби перенаправлення до фахівців з тих чи інших проблемних питань за напрямками, та налагоджує взаємодію з членом сім'ї військовослужбовця та установами, що надають документи щодо отримання пільг та гарантій від держави". Фахівець 2. зазначила, що так як вона працює вже давно з даною категорією, то розробила «Дорожню карту» – це список документів, які потрібні для оформлення одноразової грошової допомоги сім'ям загиблих з урахуванням послідовності складання комплекту документів. До цього переліку документів, що потрібні для оформлення одноразової грошової допомоги сім'ям загиблих респондент віднесла: свідоцтво про смерть загиблого; витяг із наказу про виключення зі списків особового складу у зв'язку зі смертю військовослужбовця, у витягу обов'язково повинно бути вказано про усі належні виплати, які передбачені законодавством, лікарське свідоцтво про смерть та довідка про причину смерті; сповіщення про смерть з військової частини або військкомату (ТЦК і СП); грошовий атестат, в якому обов'язково в пункті 13 повинно бути вказано про виплату додаткової винагороди в розмірі 100 000 грн.; заяви всіх осіб, які за Законом мають право на виплату одноразової грошової допомоги (ОГД) - 15 млн. гривень, яка розподіляється рівними частками на всіх отримувачів. Спочатку виплачується 1/5 від призначеної суми - 3 000 000 гривень, а далі 4/5 щомісячно, частками впродовж 40 наступних місяців по 300 000 гривень щомісячно, а якщо військовослужбовець загинув з вересня 2025 року, то 15 млн. виплачується впродовж 80 наступних місяців; всі документи, які визначають ступінь родинних зв'язків із загиблим: підтвердження народження; смерть; розірвання шлюбів; довідка про зміну прізвища; позбавлення батьківських прав; довідка дитини про навчання денної форми (якщо й від 18 до 23 р.); довідка про несудимість всіх осіб, які надали заяви; паспорти всіх осіб, які надали заяви або ID-паспорт з довідкою про реєстрацію місця проживання; довідка про взяття на облік внутрішньо-переміщеної особи, якщо особа є такою; картки платників податків всіх осіб, які надали заяви; згоди на збір та обробку персональних даних всіх осіб, які надали заяви; реквізити всіх осіб, які мають право на виплату. Підсумовуючи вищезазначене, ми бачимо, що співпраця з

усіма постраждалими відбувається однаково, за узгодженою т. зв. «дорожньою картою».

На запитання, який алгоритм звернень та надання допомоги даній категорії отримувачів соціальних послуг, фахівець 3 розповіла нам про алгоритм дій, який вона використовує у роботі з сім'ями, що пережили втрату члена родини внаслідок військових дій: *Крок 1. Військова частина готує пакет документів; робиться заявка на потребу у коштах для виплати ОГД у разі загибелі на адміністрацію Державної прикордонної служби України); Крок 2. ЦВЛК – Центрально-військова лікарська комісія надає довідку-статус загиблого під час захисту територіальної цілісності України; Крок 3. Відділ соціального супроводу військової частини готує посвідчення члена сім'ї загиблого військовослужбовця (дружини загиблого, батька або матері та посвідчення на дітей; Крок 4. Відділ кадрів військової частини – оформляє пенсію по втраті годувальника; Крок 5. Пенсійний фонд – надає пільги на житлово-комунальні послуги; Крок 6. Департамент соціальної та ветеранської політики - оформлюють одноразові виплати протягом року;*

Даний алгоритм використовують у всіх військових частинах Державної прикордонної служби України.

На запитання, якими знаннями, вміннями та навичками має володіти фахівець, який працює з даною категорією, фахівець 1 зазначає, «важливими є знання юридичних законів з приводу оформлення державних пільг і гарантій; фахівець патронатної служби має мотивувати члена родини до співпраці; також важливими є знання фахівцем, що здійснює соціальну роботу законів, партнерів та інших фахівців, які допоможуть у вирішенні проблеми клієнта. Це дозволяє співробітникам швидко орієнтуватися у своїй роботі, надавати професійну і якісну допомогу». Ще однією порадою від фахівчині 3 є те, що в «роботі з родиною ми маємо складати покроковий план щодо роботи з нею (що ми маємо зробити, для оформлення пільг). Важливим моментом, також є попередження сім'ї про терміни оформлення всіх тих пільг та гарантій, що передбачені державою».

На запитання «Які соціальні послуги надають патронатні служби в ДПСУ?», ми отримали такі відповіді: *Соціальний супровід – це комплекс послуг, що надається сім'ям, що втратили члена родини внаслідок військових дій в Україні. Постраждала особа пише заяву у відділі соціального супроводу, окрім того. Супровідники постійно спілкуються з родинами на предмет їх проблем, запитів, необхідної допомоги. Супровід сімей у військовій частині здійснюється за територіальним принципом: навіть якщо загиблі прикордонники несли службу в інших військових частинах Державної прикордонної служби, але вони поховані у межах Волинської області, то така родина закріплюється за відповідним підрозділом охорони державного кордону і військовослужбовці цього підрозділу тримають постійний зв'язок із сім'єю, вишановують місце поховання, вітають рідних зі святами, з'ясовують про наявність проблемних питань тієї чи іншої родини.*

*Надаються соціальні послуги, що входять у соціальний супровід, такі як: інформування, консультування, сприяння, рекомендування (Вибір завжди за родиною!), мотивування та моніторинг ситуації, представництво інтересів. - стверджує фахівець 1. В той же час фахівцем 4. було надано такий перелік послуг, що надається сім'ям, що втратили члена родини: здійснення оцінки потреб особи та родини; здійснення соціального супроводу сім'ї (за потреби); консультування з правових, психологічних та соціально-педагогічних питань; лобювання та вирішення питань перед міською радою, іншими державними інституціями, залучення ресурсів територіальної громади; сприяння в оздоровленні та психологічній реабілітації; залучення до культурно-дозвіллевих заходів; залучення благодійних та громадських організацій для надання гуманітарної допомоги сім'ї; сприяння в оформленні документів; сприяння у вирішенні проблемних питань у форматі клієнтської справи [48].*

Отже, ми бачимо, що членам родин загиблих військовослужбовців надається комплексна соціальна послуга «Соціальний супровід».

На питання щодо використання зарубіжних методик у роботі з сім'ями, що пережили травмуючий досвід, всі респонденти розповіли про навчання,

супервізійні групи, онлайн-наради, які проводяться на постійній основі та покликані підвищувати професійний рівень фахівців патронатної служби. Зокрема, Офісом Ради Європи в Україні проведено тренінг «Основи соціальної та психологічної підтримки ветеранів війни та їх родин», «Modern methods and practices of psychological support for PTSD», Israel Trauma Coalition «Оповіднення членів сім'ї та первинні інтервенції у роботі з втратою та горем» для фахівців служби супроводу Міністерства внутрішніх справ України та ін. для запобігання стресовим травматичним станам, надання психологічної підтримки різним соціальним та професійним групам населення, зокрема військовим та членам їх родин[46].

Також, фахівці розповіли, що у своїй роботі співпрацюють з такими організаціями, як: Міністерство у справах ветеранів України; Міністерство оборони України; управління охорони здоров'я, ВОВА та Луцька міська рада; центр зайнятості; департаментом Ветеранської політики м. Луцька; ГО «Юридична сотня»; ГО «Побратими»; Ветеранським хабом «++»; Інформаційними платформами ресурсів для УБД, ветеранів війни.

На запитання, чи достатньо існуючих методичних матеріалів для роботи з даними сім'ями, фахівці 5 і 6 стверджують, що «матеріалів є недостатньо». Це пов'язано з тим, що даний напрям роботи ще мало вивчений. І фахівцям доводиться самостійно вирішувати як саме працювати з даною категорією отримувачів послуг та які форми роботи застосовувати.

Окрім того, було б добре залучати по роботі з даною категорією отримувачів послуг психологів, котрі володіють такими знаннями як: надання першої психологічної допомоги; дії фахівця в екстремальній ситуації (агресія з боку клієнта, істерика тощо); як правильно спілкуватися з сім'єю, щоб не нашкодити, а бути корисними та інше. Це допоможе розвинути соціальну роботу в сучасних умовах надання соціальних послуг та надасть фахівцям можливість професійно виконувати свою роботу.

Фахівці також наводять такі критерії знань, умінь та навичок, якими має володіти посадова особа відділу соціального супроводу: знання законодавчої

бази щодо пільг та гарантій, що передбачаються державою сім'ям, що пережили втрату члена родини; має проявляти емпатію в роботі з клієнтом; сприяти та допомагати родині у вирішенні проблеми.

Даючи відповідь на питання інтерв'ю «Поради, які Ви б порекомендували своїм колегам для роботи з сім'ями?», фахівці патронатної служби надали рекомендації для своїх колег у роботі з сім'ями, що втратили члена родини внаслідок військових дій в Україні, а саме: Фахівець 4. зазначила, що важливо *«дати можливість клієнтові «звільнитися» від свої емоцій, дати можливість людині розповісти про свій біль і тільки після цього починати працювати над завданнями, що потрібні у вирішенні тих чи інших проблем клієнта»*. Також, важливо фахівцям знати про свої сильні особисті якості та розвивати їх; володіти знаннями нормативно-правової бази; мати знайомого психолога, з яким фахівець працюватиме в тандемі, фахівцям варто проявляти емпатію у роботі з клієнтом.

Отже, з проведеного інтерв'ю респондентів, які представляють патронатну службу військової частини м. Луцька, ми можемо дізнатися про основні «алгоритми дій» з сім'ями загиблих, які застосовують безпосередні виконавці цього напрямку, а також отримали деякі рекомендації щодо вдосконалення роботи з клієнтами, що пережили втрату.

**Аналіз результатів анкетування** військовослужбовців та членів їх родин дав змогу виявити такі тенденції:

- 65% військовослужбовців відзначили, що отримують необхідну інформацію про соціальні гарантії та пільги своєчасно, однак 25% вказали на нестачу правових консультацій з питань оформлення статусу учасника бойових дій або компенсаційних виплат;

- 70% опитаних зазначили позитивну роль патронатної служби у психологічній підтримці — особливо у період повернення з ротацій, проте наголошували на потребі в більш частих індивідуальних зустрічах з психологом;

- серед членів сімей військовослужбовців 60% оцінили діяльність служби як ефективну, але 40% вказали на потребу у розширенні практичної допомоги —

зокрема, у вирішенні побутових і житлових питань, можливості реабілітаційних заходів та організації дозвілля дітей.

За результатами дослідження встановлено, що діяльність патронатної служби військової частини є цілеспрямованою, послідовною і соціально значущою. Проте наявні проблеми свідчать про необхідність підвищення рівня кадрового забезпечення служби, удосконалення координації з цивільними соціальними інституціями та активніше залучення фахівців із соціальної роботи до процесу реабілітації військовослужбовців.

З огляду на високий рівень стресу, пов'язаний із бойовими діями, одним із пріоритетів є **забезпечення психологічної стабільності** військових. Патронатна служба спільно з фахівцями психологічного відділу організовує:

- **індивідуальні консультації психолога** для військовослужбовців, які повертаються із зони бойових дій;
- **групові заняття з адаптації** до мирного життя («Життя після фронту», «Як говорити з родиною після ротації»);
- **зустрічі з сім'ями військовослужбовців, спрямовані на відновлення комунікації та попередження конфліктів після повернення бійця додому.**

Основні результати анкетування представлені в таблиці 2.1

Табл. 2.1

| Питання анкети                                                                     | Позитивні<br>відповіді | Негативні<br>відповіді | Важко<br>відповісти |
|------------------------------------------------------------------------------------|------------------------|------------------------|---------------------|
| 1. Чи задоволені Ви рівнем соціальної підтримки з боку патронатної служби?         | 73%                    | 20%                    | 7%                  |
| 2. Чи отримуєте Ви повну інформацію про свої соціальні права, пільги, виплати?     | 68%                    | 25%                    | 7%                  |
| 3. Чи вважаєте Ви роботу служби доступною (можливість звернутися у будь-який час)? | 80%                    | 13%                    | 7%                  |

| Питання анкети                                                                                                                                                                   | Позитивні<br>відповіді | Негативні<br>відповіді | Важко<br>відповісти |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------|------------------------|---------------------|
| 4. Чи задоволені Ви якістю психологічної допомоги?                                                                                                                               | 65%                    | 25%                    | 10%                 |
| 5. Чи отримують члени Вашої родини належну підтримку (інформаційну, матеріальну, моральну)?                                                                                      | 60%                    | 30%                    | 10%                 |
| 6. Які напрями діяльності потребують покращення (за вибором): правова допомога — 40%, психологічна підтримка — 30%, матеріальна допомога — 20%, інформаційне забезпечення — 10%. |                        |                        |                     |

**Аналіз результатів** показує, що переважна більшість військовослужбовців і членів їхніх сімей позитивно оцінюють діяльність патронатної служби. Найбільш задовільними респонденти вважають **доступність звернення (80%)** та **інформування про соціальні права (68%)**. Водночас виявлено певні проблемні напрями: **правова допомога (40% респондентів вважають її недостатньою)** та **потреба в розширенні психологічної підтримки (30%)**.

Ці дані свідчать про загальну ефективність діяльності служби, але одночасно підкреслюють необхідність посилення кадрового складу й систематичного навчання фахівців, які працюють із військовими та їхніми родинами.

Наступним етапом нашого магістерського дослідження є здійснення аналізу нормативної бази діяльності служб супроводу стосовно соціальної підтримки сімей, які пережили втрату члена родини внаслідок військових дій.

Основною метою діяльності патронатної служби є:

- забезпечення комплексної допомоги ветеранами війни та членам їх сімей;
- надання якісних та оперативних послуг з підтримки переходу від військової служби до цивільного життя ветеранам.

Відділи/сектори соціального супроводу ветеранів створені для:

- сприяння ветеранам та членам їх сімей у реалізації передбачених законодавством можливостей, прав, гарантій, пільг, на які вони мають право;
- інформування про державні, регіональні, місцеві програми підтримки ветеранів;
- допомога в оформленні документів для отримання публічних (електронних публічних), соціальних, освітніх, реабілітаційних, психологічних та інших послуг на таких принципах: партнерства, індивідуального підходу, дотримання конфіденційності та комплексного вирішення проблем ветеранів та членів їх сімей.

Звернувшись до служб супроводу, ветерани війни, члени їх родин чи сім'ї, які пережили втрату внаслідок військових дій **можуть**:

- отримати консультацію щодо можливостей, прав, гарантій, пільг, отримання публічних (електронних публічних), соціальних, освітніх, реабілітаційних, психологічних та інших послуг, зокрема з питань оформлення документів для отримання таких послуг;
- подати документи та отримати результати послуг щодо:
  - а) отримання статусу та відповідних послужечень для учасників війни, членам сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України;
  - б) отримання професійної адаптації та психологічної реабілітації ветеранам війни та членам сімей загиблих (померлих);
  - в) реабілітаційно-оздоровчі поїздки ветеранам війни та членам їх сімей;
  - г) виплати допомоги сім'ям загиблих військовослужбовців;
  - д) виплати інших одноразових та щомісячних виплат з державного бюджету.

Проаналізувавши перелік послуг, які надаються відділом соціального супроводу, які стосуються родин загиблих (померлих) військовослужбовців, представляємо результати аналізу в табл. 2.2 нашої магістерської роботи.

Таблиця 2.2.

**Перелік соціально-правових послуг, які надаються патронатною службою військової частини, що стосуються родин загиблих(померлих) військовослужбовців**

| Назва послуги                                                                                      | Документальне оформлення |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------|
| Встановлення статусу учасника бойових дій                                                          | Зразок формуляру         |
| Встановлення статусу члена сім'ї загиблого (померлого) ветерана війни                              | Зразок формуляру         |
| Видача посвідчень пільговим категоріям громадян (членам сімей загиблих (померлих) ветеранів війни) | Зразок формуляру         |
| Надання допомоги на поховання загиблого військовослужбовця                                         | Зразок формуляру         |
| Забезпечення санаторно-курортними путівками ветеранів війни з числа учасників УБД                  | Зразок формуляру         |

Після детального опрацювання документів та нормативних актів, якими керуються фахівці соціального супроводу військової частини, ми встановили, що члени сімей загиблих (померлих) військовослужбовців, можуть отримати усі необхідні виплати, передбачені законодавством.

За рахунок коштів державного бюджету здійснюється прийом документів на встановлення статусу члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України; видача посвідчень членам сімей загиблих (померлих) Захисників чи Захисниць України; безоплатне забезпечення санаторно-курортним лікуванням; призначення одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) або інвалідності відповідно до Закону України «Про соціально-правовий статус військовослужбовців та членів їх родин».

Коротко охарактеризуємо специфіку здійснення соціальної підтримки сімей, які пережили втрату члена родини внаслідок військових дій, фахівцями відділу соціального супроводу.

Надання соціально-психологічної підтримки сім'ям, що втратили члена родини внаслідок військових дій здійснюється за допомогою надання сім'ї соціальної послуги «Соціальний супровід сімей, що перебувають у складних життєвих обставинах». Соціальний супровід – це комплекс соціальних послуг,

який включає такі форми роботи: інформування щодо питань, пов'язаних з наданням інших послуг і соціальної допомоги; надання інформаційно-освітніх матеріалів, інструкцій, буклетів; бесіди з клієнтом, членами його сім'ї, особами з найближчого оточення (очно або телефоном); психологічну підтримку згідно з професійністю фахівця (організація психотерапевтичних груп, психологічна корекція); організацію та проведення сімейних групових нарад, мережових зустрічей; залучення отримувача соціальних послуг до участі у тренінгах, дискусіях та засіданнях за круглим столом, семінарах, лекціях й інших заходах; допомогу клієнтові в оформленні документів; перенаправленні отримувача соціальної послуги до інших надавачів соціальних послуг, у тому числі для отримання спеціалізованих послуг; організацію та забезпечення діяльності груп взаємодопомоги, тощо.

При роботі із сім'єю фахівці патронатної служби особливо звертають увагу на благополуччя сім'ї (її життєстійкість) та на емоційний стан членів родини: якщо він є нестабільним, хтось із дорослих чи дитина перебувають у пригніченому емоційному стані, постійно плачуть, тоді оцінка проводиться пізніше, після того, як стан сім'ї стабілізується та стане менш критичним. Фахівець соціального супроводу у таких випадках здійснює підтримку родини по мірі можливості (приймають реакцію членів родини на горе, проявляють емпатію, уникають критичних виловлювань, штучної розради, тощо) або здійснює перенаправлення до інших інституцій, громадських/волонтерських організацій. Зі слів працівників у своїй роботі з такими родинами вони часто застосовують тести та методики для виявлення загальних характеристик кризової ситуації. До таких засобів належать, зокрема, методика Ельке Гарбі, методика «Депресія» – автор Е. Бек, шкала самооцінки тривожності (за авторством Ч. Спілбергера, Ю. Ханіна), шкала депресії – автор Т. Балашова тощо.

Таким чином зусилля патронатної служби військової частини та установ Луцької міської ради, сервісних громадських організацій та благодійних фондів, які діють в громаді, чітко координуються та спрямовуються на реалізацію та забезпечення соціально-правових гарантій членів родин загиблих

військовослужбовців.

## **2.2. Деякі шляхи та інструменти організації роботи з надання соціальної підтримки сім'ям, які пережили втрату члена родини внаслідок військових дій.**

Після проведеного інтерв'ювання та аналізу організаційно-змістового наповнення діяльності патронатної служби військової частини щодо роботи з сім'ями, що пережили втрату члена родини внаслідок військових дій в Україні, ми хочемо запропонувати деякі рекомендації, які можуть оптимізувати роботу з цією категорією громадян.

Фахівцям соціальних агенцій потрібно завжди бути обережними зі своїми порадами, словами, жестами, щоб не нашкодити людині. Для цього можна запропонувати фахівцям соціальної роботи пройти курси на платформі Prometheus «Базова психологічна допомога в умовах війни», «Психологія стресу та способи боротьби з ним» тощо. Корисним для працівників ЦСС/ЦНСП та управлінь/департаментів соціальної і ветеранської політики, фахівців громадських організацій буде й знайомство зі статтями на тему психології війни української дослідниці Оксани Єфремової «Війна: що робити зі страхом і панікою», «Війна: злість – одна з найкращих емоцій», «Війна: як пережити втрату», «Війна: де брати сили, щоб вистояти та підтримувати дітей?». Це допоможе фахівцям стати впевненішими у собі та своїх силах і можливостях на які вони здатні. Практичний poradnik «Етика взаємодії та спілкування з ветеранами, ветеранками та близькими воїнів», розроблений експертами та експертками Ветеран Хабу на чолі голови правління Івони Костини. Методичний посібник «Мова єдності: діалоги порозуміння» під редакцією Руслана Халікова, розроблений самими ветеранами і містить рекомендації щодо способів самопомогти та розуміння іншої людини.

Фахівці із соціальної роботи та соціальні працівники мають можливість допомогти сім'ям, що втратили члена родини, пережити фази горювання завдяки таким своїм діям:

- *слухати*. Людина, що пережила втрату, в більшості випадків хоче говорити, їй потрібно виговоритися, розповісти про свої страждання, біль, про померлого, втрачене житло, про свої почуття у зв'язку з подією;

- *запитувати про втрати*. Варто послухати про втрату клієнта, що дасть змогу йому вимовитися та полегшити душевний біль, а також, це покаже турботу з боку фахівця. «Чи є у Вас фотографія?», «Що він/вона любив/ла робити?», «Які Ваші найприємніші спогади, пов'язані з ним/нею?». Це ті кілька питань, поставивши які, фахівець може проявити свій інтерес до прожитого життя клієнта;

- *підтримувати*. Тільки, якщо це доречно і людина не проти – ми можемо обійняти, так ми висловлюємо свою турботу і увагу до клієнта, коли словами важко виразити почуття;

- *втримувати мовчання*. В ті моменти, коли слова не допоможуть, коли варто витримати тишу. Ми маємо дозволити їм зануритися у свої спогади, наскільки б болючими вони не були, і бути готовими продовжити розмову, коли вони повернуться у стан «тут і зараз» [4; 6].

Для кращої взаємодії з родиною і супровіднику, і клієнтові потрібно працювати з психологами – це дасть можливість краще розуміти один одного, дозволить легше надавати/отримувати соціальні послуги та убезпечить фахівця від негативних емоцій зі сторони клієнта. У фахівця має бути психолог (в найкращому варіанті це повинен бути супервізор), з яким би він міг працювати особисто, для відновлення особистих ресурсів та отримання порад з психологічної/професійної точки зору – проблема вигорання фахівців із супроводу стоїть надзвичайно гостро;.

Корисно посадовим особам патронатної служби військової частини співпрацювати з міжнародною тренінговою платформою психоедукації та психологічної підтримки для фахівців із соціальної роботи, психологів, психотерапевтів, супервізорів, науковців.

Співробітникам секторів/відділів соціального супроводу доцільно звернути увагу й на рекомендацію психолога І. Гітченко, який зазначає, що «соціально-

психологічний супровід є «особливою формою пролонгованої психологічної та соціальної допомоги, що на відміну від корекції передбачає не «виправлення недоліків і переробку», а пошук ресурсів особистості (чи сім'ї), опору на власні можливості та створення на цій основі психологічних, соціальних і педагогічних умов для відновлення продуктивних зв'язків зі світом людей» [6].

Фахівцям потрібно залучати клієнта до різноманітних майстер-класів, корисно проводити групові форми роботи для даних сімей, що дасть можливість поділитися своєю історією та дізнатися про інші подібні родини; у клієнта буде можливість відволіктися від свого болю, щоб вони мали ресурс певного відновлення, як емоційного так і фізичного. Варто розробити курс тренінгів, майстер-класів, для покращення психологічного стану особи, що пережила втрату члена родини внаслідок війни в Україні на певний період часу (до півроку, року), для забезпечення виникнення в особистості ПТСР чи то ССР тощо.

Фахівцям важливо мати «під рукою» контакти всіх суб'єктів, з якими співпрацює патронатна служба військової частини у даному напрямі діяльності. Це дозволить працювати злагоджено та якісно надавати соціальні послуги.

Фахівцеві варто мати ресурси для особистого відновлення. І Адміністрації державної прикордонної служби України варто проводити заходи з відновлення психоемоційного стану для працівників своїх патронатних служб (супервізії, круглі столи, виїзди на природу, психологічні групи підтримки і т.д.).

Варто проводити онлайн зустрічі для фахівців патронатної служби, знайомитися та досліджувати разом закордонний досвід, а кращі практики та методики адаптувати в Україні, це дасть можливість удосконалити соціальну роботу та розвинути надання соціальних послуг сім'ям, що пережили втрату члена родини внаслідок військових дій в Україні.

Ще одним важливим аспектом є створення мультидисциплінарної команди, так як в більшості випадків фахівці із патронатної служби мають спільно працювати з усіма інституціями, аби надавати комплекс соціальних послуг сім'ям, що пережили втрату. Саме тому варто створити мультидисциплінарну команду, в яку входитимуть психолог, соціальний працівник, працівник ТЦК і

СП, медичний працівник та інші спеціалісти за потреби.

Отже, ми можемо зробити висновок, що головними рекомендаціями щодо методів та практик, які варто використовувати у роботі з сім'ями, що втратили члена родини внаслідок військових дій в Україні: є робота в команді, співпраця з іншими суб'єктами, що допоможуть фахівцям у вирішенні завдань у роботі з сім'єю, що пережили втрату члена родини внаслідок військових дій; проведення групових форм роботи для фахівців патронатної служби, навчання їх надання ППД та базових знань щодо надання психологічної підтримки в умовах війни; проведення арт-практик для дітей різних вікових груп та робота в групі для дорослих (групи взаємопідтримки та відновлення, тренінги, арт-практики) та розроблення методичних рекомендацій та запровадження закордонних практик, щодо роботи з даною категорією отримувачів послуг.

### **2.3. Досвід розробки та впровадження «Дорожньої карти послуг» для військовослужбовців, які пережили полон**

Ще одним важливим практичним етапом нашого дослідження, в якому автором магістерської роботи було безпосередньо прийнято участь, була розробка «Дорожньої карти» для військовослужбовців, які пережили полон. Україна на сьогодні активно протистоїть збройній агресії Російської Федерації, яка триває у відкритій фазі із 24 лютого 2022 року. За цей час досить багато військовослужбовців та цивільних осіб потрапило до полону сторони противника через різні життєві ситуації. Для того, щоб підтримувати членів сімей полонених держава створила низку певних гарантій та пільг для них. Однак, не всі особи, які повернулися з полону та близькі родичі військовополонених та цивільних осіб знають про ці пільги та гарантії, що надає наша країна, що в свою чергу призводить до порушення їх законних прав та інтересів.

Дане припущення (проблема) знайшла своє підтвердження при опитуванні представників членів сімей військовослужбовців через анкетування та консультування останніх регіональним координатором Уповноваженого з

питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України (з жовтня 2022 по липень 2024), регіональної координаторки Громадської організації «Патріот» (з серпня 2023 по-сьогодні) Клименко Раїси Михайлівни, адвокатки Щесюк Оксани Вікторівни та, безпосередньо, старшого офіцера відділу соціального супроводу в/ч 9971 Кравчук Людмили Петрівни та членів сімей військовослужбовців Збройних сил України.

Відтак, робоча група в рамках проєкту «Мережа гендерних аналітичних центрів, посилення спроможності задля розробки передових політик, оцінки впливу, стратегічної адвокації та сфокусованих комунікацій щодо політик» згідно договору про благодійний грант № ЄС2202 від 27.12.2022 р здійснили моніторинг пільг, гарантій, які існують для військовослужбовцям, цивільним особам які повернулися з полону, та членів їх сімей в Луцькій міській територіальній громаді Волинської області.

**Мета моніторингу:** Дослідити перелік соціальних послуг, пільг військовослужбовцям, цивільним особам які повернулися з полону, та членам їх сімей, які надавались у 2023 році та надаватимуться у 2024 році органами місцевого самоврядування Луцької міської територіальної громади, а також, узагальнивши результати, сформування рекомендацій (за потреби).

За ініціативи коаліції «Волинь 1325», за результатами тренінгу «Моніторинг і оцінка обласних планів дій 1325» сформовано склад робочої групи:

адвокатка Щесюк Оксана Вікторівна, представниця Громадської організації «Є-Жінка» (координаторка проєкту),

Клименко Раїса Михайлівна, регіональна координаторка Громадської організації «Патріот»,

Кравчук Людмила Петрівна, старший офіцер відділу соціального супроводу 6-й прикордонного Волинського загону, в/ч 9971,

Ярощук Ольга Ярославівна - директорка Волинського обласного центру соціальних служб.

**Моніторинг здійснювався шляхом:** визначення респондентів: служб, установ, підприємств, організацій, які компетентні надавати послуги (освітні, дозвільні, медичні, юридичні, психологічної допомоги тощо), призначати пільги (забезпечувати гарантії) військовослужбовцям, цивільним особам які повернулися з полону, та членам їх сімей.

**Цільова група** - військовослужбовці Збройних Сил України та цивільні особи, які повернулися з полону внаслідок збройної агресії проти України та члени їх сімей Луцької міської територіальної громади.

**Інструмент моніторингу:** опитування через надсилання адвокатських запитів.

При аналізі отриманої інформації (відповіді на адвокатські запити) використовувались джерела чинного законодавства, а саме:

Закон України «Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей»,

Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», Закон України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин»,

Закон України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я»,

Закон України «Про місцеве самоврядування»,

Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»,

Закон України «Про місцеве самоврядування»,

Закон України «Про зайнятість населення»,

Постанова Кабінету міністрів України від 11 грудня 2019 р. № 1122 «Деякі питання соціального і правового захисту осіб, позбавлених свободи внаслідок збройної агресії проти України, після їх звільнення»,

Порядок призначення та виплати допомоги особам, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії

проти України, та членам їх сімей, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2022 р. № 1281,

Порядок направлення осіб із складових сил оборони та сил безпеки, постраждалих у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, на лікування за кордон, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2022 р. № 411,

Постанова Кабінету міністрів України від 17.08.1998 №1303 «Про впорядкування безоплатного та пільгового відпуску лікарських засобів за рецептами лікарів у разі амбулаторного лікування окремих груп населення та за певними категоріями захворювань»,

Постанова Кабінету міністрів України від 30.11.2016 р. № 884 «Про затвердження Порядку виплати грошового забезпечення сім'ям військовослужбовців, захоплених у полон або заручниками, а також інтернованих у нейтральних державах або безвісно відсутніх»,

Рішення Луцької міської ради №2/28 від 23.12.2020, №10/113 від 10/113, №40/81 від 25.01.2023, №44/55 від 26.04.2023, 48/60 від 26.07.2023, №53/71 від 29.11.2023, №53/72 від 29.11.2023.

### Порядок здійснення моніторингу:

| План заходів                                                                                                                            | Виконання плану                                                                                                                                                                                                                                     | Результат                                                                                                                                                                                                                                                                         |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| визначення інституцій (служб, установ, підприємств, організацій), в т.ч. особиста комунікація (тел.. та/або зустрічі тощо) ( до 5 днів) | Вивчали коло осіб, які безпосередньо надають послуги, повноважні забезпечити виконання вимог чинного законодавства щодо соціальних гарантів цільової групи                                                                                          | Визначено коло респондентів: Департамент соціальної політики Луцької міської ради, Управління охорони здоров'я Луцької міської ради, Управління соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді Луцької міської ради, Департаменту соціальної та ветеранської політики Волинської ОДА |
| сформування текстів запитів, їх направлення (до 5 днів)                                                                                 | Сформовано запит про щодо переліку послуг (соціальних, правових, медичних, освітніх, фінансова допомога тощо), програм військовослужбовцям Збройних сил України та цивільним особам, які повернулися з полону внаслідок повномасштабного вторгнення | надіслано                                                                                                                                                                                                                                                                         |

|                                              |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |                                                                                        |
|----------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------|
|                                              | росії в Україну, а також, членам їх сімей у 2023 році із зазначенням джерела фінансування таких послуг (з державного/місцевого бюджету) та - надавача відповідних послуг, а також, про надання відповідних послуг на 2024 рік. По надання інформації<br>Запити надсилалися у формі адвокатського запиту адвокатом Щесюк О.В. на вимогу надання правової допомоги Кравчук Л.П. |                                                                                        |
| Отримання відповідей (від 5 до 30 кал. днів) | Отримання відповідей поштовим та електронними відправленнями                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | Відповіді надано у строк до 15 днів                                                    |
| аналіз відповідей (до 5 дн.),                | Узагальнення та систематизування послуг, програм у 2023 році та ті, які плануються на 2024 рік                                                                                                                                                                                                                                                                                | Складено зведену інформацію (долучається)                                              |
| опрацювання даних (до 10 дн),                | Аналіз отриманої інформації від респондентів у розрізі чинного законодавства                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | Здійснено з опрацюванням відповідних Рішень Луцької міської ради (публікації на сайті) |
| підготовка рекомендацій для звіту (до 5 дн). | узагальнення рекомендацій                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     | сформовано в презентаційним матеріалом та звітом                                       |
| Презентація результатів моніторингу (1-3 дн) | Складання «дорожньої карти» для цільової аудиторії                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | Проведено, складено «дорожню карту»                                                    |
| Формування звітів за проектом (до 10 дн)     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               | Виконано                                                                               |

### Результати моніторингу – опис отриманої інформації

Щодо переліку послуг, програм для військовослужбовців Збройних Сил України та цивільним особам, які повернулися з полону внаслідок збройної агресії проти України, а також, членам їх сімей у 2023-2025 роках із зазначенням джерела фінансування таких послуг, програм (з державного/місцевого бюджету).

У Луцькій міській територіальній громаді в межах місцевих цільових програм: Комплексної програми соціальної підтримки ветеранів війни та членів їх сімей на 2021-2023 роки, 2024-2026 роки, Програми соціальних виплат дітям у Луцькій міській територіальній громаді на 2021-2023 роки, 2024-2026 роки, які фінансувалися за рахунок коштів бюджету громади.

У 2023 – 2025 рр. проводились та реалізувалися заходи, якими мали можливість скористатися військовослужбовці, які повернулися з полону, а також, члени їх сімей.

Детальний опис послуг, правова підстава, розмір та надавачі послуг представлені у таблиці додатку Д.

Крім того, відповідно Закону України «Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей» особи, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України та члени їх сімей:

за особою, стосовно якої встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, зберігається місце роботи (посада) протягом усього періоду позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, а також протягом шести місяців з дня звільнення, у разі проходження такою особою заходів з медичної, реабілітаційної, у тому числі психологічної, допомоги, санаторно-курортного лікування, інших відновлювальних (постізоляційних, реінтеграційних) заходів у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;

- до страхового стажу особи, стосовно якої встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, зараховується фактичний строк позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України.

- держава забезпечує дітям осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, а також дітям осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, які загинули (померли), у тому числі дітям, які навчаються за денною формою навчання у закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, - до закінчення такими дітьми закладів освіти, але не довше ніж до досягнення ними 23 років, державну цільову підтримку для здобуття професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти у державних та комунальних закладах освіти.;

• оформлення паспорта громадянина України та паспорта громадянина України для виїзду за кордон особі, стосовно якої встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, здійснюється без справляння адміністративного збору, державного мита (консульського збору), якщо така особа подає заяву на оформлення паспорта громадянина України та/або паспорта громадянина України для виїзду за кордон протягом одного року з дня її звільнення (термін виконання 10 днів);

особи, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України та їх дружина (чоловік) на час позбавлення особистої свободи та протягом шести місяців після звільнення звільняються від обов'язку виконання зобов'язань, а також від нарахування та сплати (передання) неустойки (штрафу, пені) за порушення зобов'язань. Після звільнення такі особи мають право на проведення реструктуризації їхньої заборгованості

\*Близькі родичі та члени сім'ї особи, стосовно якої встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, — чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням, а також особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки, у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі.

Отже, за результатами моніторингу переліку соціальних послуг, пілг військовослужбовцям Збройних сил України, цивільним особам, які повернулися з полону, та членам їх сімей, які надавались у 2023, 2024 роках органами місцевого самоврядування Луцької міської територіальної громади, можна зробити висновок, що організація послуг громадою із забезпечення прав та гарантій військовослужбовців Збройних Сил України та цивільним особам, які повернулися з полону внаслідок збройної агресії проти України, а також, членам їх сімей, передбачених чинним законодавством – на належному, доступному для останніх рівні, послуги надаються комплексно.

Чинним законодавством передбачено ряд послуг по забезпеченню прав та гарантій військовослужбовців Збройних Сил України та цивільним особам, які повернулися з полону внаслідок збройної агресії проти України та членам їх сімей, якими рекомендовано (частково) надавати саме органами місцевого самоврядування. Відтак, досліджено, що Рішеннями Луцької міської ради затверджено Комплексні програми соціальної підтримки ветеранів війни та членів їх сімей на 2021-2023 роки, 2024-2026 роки, Програми соціальних виплат дітям у Луцькій міській територіальній громаді на 2021-2023 роки, на 2024-2026 роки, які фінансувалися та будуть фінансуватися за рахунок коштів бюджету громади.

Однак, у зв'язку з необізнаністю своїх прав та гарантів цільової групи моніторингу, рекомендовано здійснювати постійне правопросвітництво, інформування не лише через платформи надавачів послуг, а й через структури Міністерства оборони України, зокрема Територіальні центри комплектування та соціальної підтримки.

На сьогоднішній день розроблена нами «Дорожня карта» для військовослужбовців, які повернулися з полону є актуальною і усі вищеназвані інституції здійснюють свої повноваження у повному обсязі. На платформі Інформаційно-Консультативного Жіночого центру розміщену цю «Дорожню карту» <https://wicc.net.ua/post/dorozhnya-karta-postup-dlya-tyh-hto-perebuvaly-u-poloni>.

## ВИСНОВКИ

У магістерській роботі ми проаналізували теоретичні підходи до розуміння чинників соціальної підтримки військовослужбовців та членів їх сімей, внаслідок військових дій, та встановили, що такими чинниками є наслідки переживання горя, а саме: травматичні кризи, психотравми, соціально-стресові розлади, ПТСР, гострі хронічні розлади, що мають вплив на фізичний та психологічний стан особистості. Нами також встановлено, що соціальні/соціально-психологічні чинники відображаються на емоційному, фізичному стані дорослої людини та дитини, їхньому самопочутті та специфіці подальшої життєдіяльності.

Також ми визначили, що основні групи проблем, з якими стикаються сім'ї, що втратили члена родини, фактично співпадають із потребами та проблемами інших родин ветеранів (психологічні, економічні, соціально-педагогічні, матеріальні, соціально-медичні та юридичні). Водночас, хочемо зацентрувати увагу на тому, що головна відмінність проблемно-потребнісного поля сімей, що втратили члена родини, полягає в тому, що в перші тижні, а в деякого й місяці, члени родини загиблих не завжди спокійно усвідомлюють значимість визнання потреб та проблем, не мають готовності до їх вирішення. Саме тому допомога соціального працівника або юриста у наданні безоплатної допомоги з оформленням пільг гарантованих державою, гуманітарна допомога сім'ям, які її потребують, та безоплатна психологічна підтримка є основними напрямками надання соціальної підтримки.

Для організації роботи з надання соціального супроводу військовослужбовцям та членам їх сімей супровідник, який працює з сім'єю, що пережила травмуючий досвід, має бути уважним до ситуації, що склалася в сім'ї, має проявляти емпатичну підтримку («емпатична підтримка – це про те, що я розумію тебе, твої емоції і зараз я тут з тобою») та взаємодіяти як із сім'єю, що звернулася за допомогою, так і з фахівцями, що будуть залучені до роботи в даному випадку. Надаючи соціально-психологічні послуги сім'ям, що втратили члена родини внаслідок війни в Україні, фахівці соціального супроводу мають

приділяти особливу увагу станові, в якому перебувають члени сім'ї, в тому числі й діти, своєчасно реагувати на проблему, з якою звернулися по допомогу та залучати, за потреби, інших фахівців для взаємодопомоги, якісного вирішення та подолання наслідків пережитої травми членами родини.

Зусилля патронатної служби військової частини та установ Луцької міської ради, сервісних громадських організацій та благодійних фондів, які діють в громаді, мають крос-дисциплінарний підхід та чітко координуються та спрямовуються на реалізацію та забезпечення соціально-правових гарантій членів родин загиблих військовослужбовців.

Головними рекомендаціями щодо методів та практик, які варто використовувати у роботі з сім'ями, що втратили члена родини внаслідок військових дій в Україні: є вирішення завдань у роботі з сім'єю, що пережили втрату члена родини внаслідок військових дій; проведення групових форм роботи для фахівців патронатної служби, навчання їх надання ППД та базових знань щодо надання психологічної підтримки в умовах війни; проведення арт-практик для дітей різних вікових груп та робота в групі для дорослих (групи взаємопідтримки та відновлення, тренінги, арт-практики) та розроблення методичних рекомендацій та запровадження закордонних практик, щодо роботи з даною категорією отримувачів послуг.

На гідну увагу заслуговує розроблена в рамках проєкту «Мережа гендерних аналітичних центрів: посилення спроможності задля розробки передових політик, оцінки впливу, стратегічної адвокації та сфокусованих комунікацій щодо політик» розроблена нами «Дорожня карта» для військовослужбовців, які повернулися з полону є актуальною і усі вищеназвані інституції здійснюють свої повноваження у повному обсязі.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні питання соціальної роботи: навч. посіб. / О.М. Денисюк та ін.; ред. кол.: О.В. Епель, Т.Л. Лях, І.В. Силантьєва. Ужгород : РІК-У, 2023. С.251-266.
2. Алещенко, В. І. Соціально-психологічна адаптація учасників бойових дій. Психологічний журнал. 2022. №8. С. 6-16.
3. Андреевкова В. Л., Лунченко Н. В., Шевченко Л. О. Соціально-педагогічна та психологічна допомога сім'ям з дітьми в період військового конфлікту : навчально-методичний посібник / ред.: О. М. Бандурка, С. Т. Золотухина. Київ: Агенство "Україна", 2015. 424 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/106560/1/414.pdf?fbclid=IwAR24Zeb8UrpcSCVwbhTcyRkZsKTROWG8rd4gWj6JNxxuvFVf4zt9HghogD0> (дата звернення: 03.03.2024).
4. Аносова А. В., Безпалько О. В., Цюман Т. П. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми : посібник у 2-х ч. / За заг. ред.: Т. В. Журавель, З. П. Кияниці. Київ : ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. Ч. 2 : Ознаки вразливості та специфіка підтримки сім'ї і дитини. 352 с.
5. Войтович М. Психологічні особливості горювання. *Актуальні проблеми психології*. Т. 5, №19. С. 14. URL: [https://lib.iitta.gov.ua/721340/1/Voitovich\\_M\\_V\\_2019\\_Psychological\\_features\\_of\\_the\\_grief\\_proc-1-14.pdf](https://lib.iitta.gov.ua/721340/1/Voitovich_M_V_2019_Psychological_features_of_the_grief_proc-1-14.pdf).
6. Гітченко І. П. Особливості соціально-психологічного супроводу дітей, які постраждали внаслідок військових дій. *На Урок*. 2018. URL: <https://naurok.com.ua/stattya-osoblivosti-socialno-psihologichnogo-suprovodu-ditey-yaki-postrazhdali-vnaslidok-viyskovih-diy-70165.html>
7. Гострий стресовий розлад - психічні розлади / за J. W. Barnhill. *MSD Довідник*. URL: <https://www.msdmanuals.com/uk-ua/professional/psychiatric-disorders/anxiety-and-stressor-related-disorders/acute-stress-disorder>
8. Дорожня карта послуг для осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи <https://wicc.net.ua/post/dorozhnya-karta-poslug-dlya-tyh-hto-perebuvaly-u-poloni>.
9. Етичний кодекс психолога. *Асоціація психологів*. URL: <http://association.com.ua/association/association-normative-base/association-ethic-code-of-psychologist>.
10. Журавльова, Н. Ю. Особливості вторинної травматизації в дружин ветеранів війни: орієнтири психологічної допомоги. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. К., 2028. С. 124-151.
11. Зливков В. Л., Лукомська С. О., Федан О. В. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях. Київ: Педагогічна думка, 2016. 219 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/77241343.pdf>.

12. Кодекс цивільного захисту України: документ № 5403-VI, ред. від 31.03.2023. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>
13. Козлова А., Журавель Т. Що треба знати про посттравматичний стресовий розлад (ПТСР): інформація для батьків. *UNICEF*. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/stories/about-post-traumatic-stress-disorder>.
14. Колосок А.М., Цимбалюк І.О. Соціальний захист ветеранів війни. *Ввічливість. Humanitas*. 2024. № 3. С. 187–196. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.3.26>
15. Кравченко В. Здійснення соціально-психологічного супроводу дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах. *На Урок*. URL: <https://naurok.com.ua/zdiysnennya-socialno-psihologichnogo-suprovodu-ditey-yaki-opinilisya-v-skladnih-zhittevih-obstavinah-61521.html>.
16. Лукашевич М. П., Мигович І. І. Теорія і методи соціальної роботи Київ, 2003. 168 с.
17. Матяш М. М., Худенко Л. І. Соціально-стресові розлади в структурі "українського синдрому". *Здоров'я України*. 2016. Червень. С. 36-37. URL: <https://health-ua.com/wp-content/uploads/2016/07/36-37Cvet 2016 Nevro 2 opt- 15-ilovepdf-compressed.pdf>.
18. Методичні рекомендації щодо надання першої психологічної допомоги сім'ям з дітьми, дітям, які перебувають/перебували у зоні збройного конфлікту. 2014. 25 лист. URL: <https://www.mvk.if.ua/cssm/29453>.
19. Міхеєва О. Ю. Характеристика соціальної роботи з сім'ями військовослужбовців. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 11 : Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. Вип. 25. С. 44-50. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/25336/9.pdf?sequence=1 &a mp:isAllowed=y>.
20. Перша психологічна допомога при надзвичайній ситуації. *Товариство Червоного Хреста України*. URL: <https://redcross.org.ua/mhpss/pfa/>.
21. Петрович В.С. Програма «Коло сили» як дієва технологія психосоціальної підтримки членів сімей військовослужбовців. Актуальні проблеми соціальної роботи та соціального забезпечення : європейський та національний вимір : Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (01-03 червня 2023 року) [Текст] / за заг. ред. С. Ю. Чернети. Луцьк, , 2023. С.152-156.
22. Петрович В., Долиняк У. Супервізійна підтримка працівників, які надають соціальні послуги ветеранам, комбатантам та членам їх родин. Методичні рекомендації щодо здійснення соціальної роботи та надання

соціальних послуг населенню в умовах воєнного стану/ Долиняк У., Караман О., Конончук А., Недря К., Олійник Н., Островська Н., Петрович В., Трубавіна І., Швед О. ; за ред. О. Л. Караман, І. М. Трубавіної. Полтава, 2024. С.70-83.URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/50039/>.

23. Петрович В., Кравчук Л. Діяльність патронатної служби військової частини щодо підтримки військовослужбовців та членів їх сімей. Педагогіка: зб. наук. пр.: матеріали XVI Міжнародної науково практичної конференції науковців, аспірантів та студентів «Актуальні проблеми педагогіки, соціальної роботи та соціального забезпечення» (14 травня 2025 р.) / за ред. В. Антонюка, С. Чернети та ін.. Луцьк, 2025. С.119-123

24. Петрович В., Лях Т., Лехолетова М., Спіріна Т. Соціально-педагогічна робота з батьками щодо підтримування ними дітей у період війни. *Ввічливість. Humanitas*. 2022. № 2. С. 24-30, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.2.3>.

25. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 413, Постанова Кабінету Міністрів України № 1193 (2022) (Україна). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1193-2022-n#Text>

26. Про затвердження Державного стандарту соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах: Наказ Міністерства соціальної політики України від 31.03.2016 № 318. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0621-16#Text>

27. Про затвердження Етичного кодексу спеціалістів із соціальної роботи України: Наказ Міністерства України у справах молоді і спорту 09.09.2005 № 1965. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1965643-05#Text>.

28. Про затвердження Класифікатора соціальних послуг: Наказ Міністерства соціальної політики України від 23.06.2020 № 429. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0643-20#Text>

29. Про затвердження Положення про психологічну службу у системі освіти України: Наказ Міністерства освіти і науки України від 22.05.2018 р. № 509. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0885-18#Text>.

30. Про затвердження Положення про службу супроводу військовослужбовців та членів їх сімей в системі Міністерства оборони України Наказ Міністерства оборони України від 29.01.2025 № 59. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0213-25#Text>

31. Про затвердження Порядку психологічного забезпечення в Державній службі України з надзвичайних ситуацій: Наказ Міністерства внутрішніх справ

України від 31.08.2017 р. № 747. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1390-17#Text>.

32. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України, документ № 280/97-ВР, поточна редакція від 31.03.2023 р. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-ВР#Text>.

33. Про організацію надання соціальних послуг: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 р. № 587. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2020-п>.

34. Про охорону дитинства: Закон України, документ № 2402-III, поточна редакція від 31.03.2023 р. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>.

35. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб: Закон України, документ № 2262-XII, поточна редакція від 26.10.2022 р. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12#Text>.

36. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України № 2011-XII, поточна редакція від 23.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>.

37. Про соціальні послуги: Закон України, документ № 2671-VIII, поточна редакція від 27.04.2022 р. База даних «Законодавство України». URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/519/12.2019 1.pdf>.

38. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: Закон України, № 2558-III, поточна редакція від 15.12.2021 р. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14#Text>.

39. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України № 3551-XII, поточна редакція від 15.04.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>.

40. Проект «Психо-соціальна підтримка та емоційна реабілітація демобілізованих військових та внутрішньо переміщених осіб з зони проведення АТО». Київ, 2018. URL: <https://dsk.kyivcity.gov.ua/files/2018/2/14/27.pdf>.

41. Протас О., Смук Б. Особливості соціально-педагогічної діяльності з дітьми із сімей, постраждалих в ході АТО. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Серія : Соціально-педагогічна. 2017. Вип. 29. С. 73-86.

42. Психосоціальна підтримка (ПСП). Товариство Червоного Хреста України. URL: <https://redcross.org.ua/mhpss/>.

43. Рибак Л. Анатомія горя. *Психологічна допомога*. 2019. URL: <https://www.psyhelp.com.ua/2019/07/14/anatomiya-gorya/> (дата звернення: 03.02.2024).

44. Семенов, О., Онищук, В. Родина учасника бойових дій як об'єкт педагогічної взаємодії вихователя дошкільного навчального закладу. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки*. 20217. № 1 (350). С.171-178.
45. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія. За заг. ред Зверєвої І.Д. К.: Центр учбової літератури, 2008. 340 с.
46. Столярик О., Семигіна Т. Голоси стійкості: рефлексії українських соціальних працівників у час війни. *Social Work and Education*, 2024. №11(1). С.7-22. URL: <https://doi.org/10.25128/2520-6230.24.1.1>.
47. Титаренко Т. М. Психологічна допомога особистості, що переживає наслідки травматичних подій: збірник статей. Київ, 2015. 150 с.
48. Титаренко Т. М., Дворник М. С. Соціально-психологічні технології відновлення особистості після травматичних подій. Кропивницький: Імекс- ЛТД, 2019. 220 с.
49. Томчук М. І., Яцюк М. В. Соціально-психологічна підтримка дітей, які переживають батьківську втрату / ред.: Є. М. Потапчук, О. П. Лящ. Вінниця: КВНЗ «Вінн. акад. неперерв. освіти», 2016. 57 с.
50. Трубавіна І. М. Проблеми внутрішньо переміщених осіб в Україні як основа ведення випадку в соціальній роботі з ними. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 8. С. 434-446. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8a338e50-a725-4397-b169-15f24fe6f832/content>.
51. У Києві відкрили перший в Україні Центр стресостійкості. *Суспільне новини*. URL: <https://suspilne.media/435477-u-kievi-vidkrili-persij-v-ukraini-centr-stresostijkosti/>.
52. Удовенко Ю. М. Організація соціально-психологічної допомоги дітям, які пережили втрати внаслідок військових дій. Київ, 2017. 214 с. URL: <http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/viking/db/ftp/univ/upj/upj 2017 03.pdf>.
53. Управління соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді м. Луцька. Мережа «Facebook». URL: <https://www.facebook.com/ucccdmLutskrada/?locale>.
54. Файдюк О. В.. Учасниці бойових дій як об'єкт соціальної роботи. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2022. № 2(51). С. 188-191. URL: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2022.51.188-191>.
55. Харченко О. І., Мраморнова, О. М. Проблеми ветеранів антитерористичної операції на сході України. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2016. № 37. С.115-124.

56. Шумар В. А. Профілактика соціальної дезадаптації дітей в сім'ях учасників АТО/ООС. *Науковий вимір соціально-педагогічних проблем сьогодення НДУ ім. М. Гоголя*. 2022. №4. с. 175)..
57. Цимбалюк І.О., Колосок А.М. Теоретичні основи соціально-економічної реінтеграції ветеранів у цивільне суспільство. *Ввічливість. Humanitas*. 2024. № 2. С. 140–148. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.2.20>
58. Юрченко О. У дитини ПТСР чи гострий стресовий розлад? Як розпізнати і допомогти? *Освіторія*. URL: <https://osvitoria.media/opinions/udytny-ptsr-chy-gostryj-stresovyj-rozlad-yak-rozpiznaty-i-dopomogty/>.
59. Як говорити з дітьми про смерть близької людини. *UNICEF*. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/parenting-skills/how-talk-your-children-about-death-loved-one>.
60. Briere J. N. Scott C. Principles of Trauma Therapy: A Guide to Symptoms, Evaluation, and Treatment ( DSM-5 Update). Second Edition. California : SAGE Publications, 2014. 428 p.
61. Dulia, A., Liakh, T., Veretenko, T. Types of families of joint forces operation participants in the east of Ukraine and peculiarities of social work with them. *Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference*. 2020. 211(4). URL: <http://journals.rta.lv/index.php/SIE/article/view/5106>
62. Yablonska, T., & Melnychuk, T. Psychological Support for Families During Crises (as exemplified by families members of Ukrainian war veterans. *Current Problems of Psychiatry*. 2017. 18(2), 87-94. URL: <https://doi.org/10.1515/cpp-2017-0007>.

## ДОДАТКИ

### Додаток А

#### Інтерв'ю із фахівцями відділу соціального супроводу військової частини

Шановні фахівці соціального супроводу!

Дане опитування проводиться з метою отримання інформації щодо надання соціальної підтримки та допомоги сім'ям, що втратили члена родини внаслідок військових дій в Україні патронатними службами військових частин державної прикордонної служби України, що допоможе нам ознайомитися з методами та формами роботи, що зараз використовуються фахівцями із соціального супроводу

1. Вкажіть Вашу посаду?
2. Ваше місце роботи?
3. Чи звертаються до вашого сектору/відділу/ за допомогою сім'ї, що втратили члена родини внаслідок військових дій в Україні?
4. Який алгоритм звернень та надання допомоги сім'ї, що втратила члена родини внаслідок військових дій, використовується у вашій установі?
5. З якими проблемами звертаються до вашого сектору/відділу/ сім'ї, що втратили члена родини внаслідок військових дій?
6. Розкажіть, будь ласка, як проходить процес роботи з сім'єю, що втратила члена родини внаслідок військових дій та які фахівці залучаються до роботи з даною категорією?
7. Які соціальні послуги Ви надаєте сім'ям, що втратили члена родини внаслідок військових дій в Україні?
8. Які форми роботи Ви використовуєте у своїй діяльності з вище згаданою категорією отримувачів послуг?
9. Чи використовуєте Ви у своїй діяльності зарубіжні методики роботи з сім'ями, що пережили травмуючий досвід?
10. Як на Вашу думку, чи достатньо існує методичних матеріалів для роботи з даними отримувачами соціальних послуг?
11. Як ви вважаєте, чи є необхідність у проведенні тренінгів, круглих столів для фахівців соціальної сфери щодо роботи з сім'ями, що втратили члена родини внаслідок військових дій в Україні?
12. На Вашу думку, якими знаннями, вміннями та навичками повинен володіти фахівець, який працює з даною категорією сімей? Що є важливим, що обов'язково необхідно враховувати?
13. Назвіть три поради, які Ви б порекомендували своїм колегам для роботи з сім'ями, що втратили члена родини внаслідок військових дій на території України.

Дякуємо за надані відповіді!

## Додаток Б

## Анкета для респондентів з числа військових та членів їх сімей

1. Чи задоволені Ви рівнем соціальної підтримки, яку надає патронатна служба військової частини?
2. Чи отримуєте Ви повну інформацію про свої соціальні права, пільги, виплати?
3. Чи вважаєте Ви, що працівники патронатної служби завжди відкриті до спілкування та допомоги?
4. Наскільки зручно Вам звертатися до представників патронатної служби (доступність, графік, комунікація)?
5. Чи задоволені Ви якістю психологічної допомоги, яку надає служба?
6. Чи отримують члени Вашої родини належну підтримку з боку служби (матеріальну, моральну, інформаційну)?
7. Чи достатньо ефективно служба взаємодіє з іншими соціальними структурами (органи соцзахисту, громадські організації, волонтери)?
8. Які напрями діяльності, на Вашу думку, потребують покращення? (правова допомога, психологічна підтримка, матеріальна допомога, інше)
9. Чи брали Ви участь у заходах, організованих патронатною службою (тренінги, зустрічі, консультації)?
10. Який загальний рівень Вашої довіри до патронатної служби (високий, середній, низький)?

## Додаток В

## ДОРОЖНЯ КАРТА ПОСЛУГ

для осіб, щодо яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей, які проживають в межах Луцької міської територіальної громади

### Департамент соціальної та ветеранської політики Луцької міської ради

Луцьк, проспект Волі, 4А, каб.105  
(0332) 284 164, (0332) 284 186

- 1. Одноразова адресна грошова допомога на лікування
- 2. Адресна грошова допомога
- 3. Одноразова адресна грошова допомога до Дня міста
- 4. Адресна грошова допомога на оплату житлово-комунальних послуг
- 5. Забезпечення першочергової влаштування дітей у заклади дошкільної освіти
- 6. Забезпечення безкоштовним харчуванням у закладах загальної середньої та дошкільної освіти
- 7. Забезпечення безкоштовним проїздом в міському транспорті
- 8. Безкоштовний відпочинок в т.ч. за кордоном, організація екскурсій та туристичних поїздок (Україна та за кордон)
- 9. Звільнення від плати за навчання у мистецьких школах та студіях при клубних закладах
- 10. Виплата допомоги дітям військовополонених
- 11. Правова допомога
- 12. Право на забезпечення жилими приміщеннями з фондів житла для тимчасового проживання надаються громадянам, за умови що для них таке житло є єдиним місцем проживання на неокупованій території України і їх сукупний дохід недостатній для придбання або найму іншого жилого приміщення

### Управління соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді Луцької міської ради

Луцьк, проспект Соборності, 18  
(0332) 716 772

- 1. Проведення заходів з нагоди державних, релігійних свят, благодійних акцій
- 2. Надання психологічної допомоги
- 3. Проведення та організація тренінгів, індивідуальні консультації психолога
- 4. Організація екскурсій та туристичних поїздок (Україна та за кордон)
- 5. Послуги медіації
- 6. Натуральна допомога

### Головне управління соціального фонду України у Волинській області

Луцьк, вул. Крайчука, 22В  
(0332) 77 55 50

Непрацездатні члени сім'ї, що були на утриманні зниклого та його родичі мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника. Таке право виникає через один місяць із дня внесення інформації до Єдиного реєстру досудових розслідувань або до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин

### КП «Луцька міська клінічна стоматологічна поліклініка»

Луцьк, проспект Волі, 39  
філіал - вул. Степана Бандери, 6

Безкоштовне зубопротезування, надання терапевтичної стоматологічної допомоги

### КП «Медичне об'єднання Луцької міської територіальної громади»

Луцьк, проспект Відродження, 13,  
(0332) 741 447

### КП «Медичний центр реабілітації учасників бойових дій Луцької міської територіальної громади»

Луцьк, проспект Волі, 66А  
(050) 438 97 51

### КП «Луцький клінічний пологовий будинок»

Луцьк, вул. Гулака-Артемовського, 18  
(068) 370 77 41

### Медичний центр реабілітації учасників бойових дій

Луцьк, проспект Волі, 66А  
(0332) 200 087, (067) 125 78 75,  
(050) 438 97 51, (063) 940 43 21

### КП «Луцька міська дитяча поліклініка»

Луцьк, вул. Вячеслава Чорновола, 1  
(0332) 748 011

Надання медичних послуг (фізіотерапевтична допомога, фізична реабілітація тощо)

### Волинський простір «Плюс Плюс»

Луцьк, проспект Волі, 13  
(0332) 77 70 55

### Медичний центр реабілітації учасників бойових дій

Луцьк, проспект Волі, 66А  
(0332) 200 087, (067) 125 78 75,  
(050) 438 97 51, (063) 940 43 21

### Волинський обласний центр соціально-психологічної допомоги

(050) 670 99 54

Надання психологічної підтримки (психологічна реабілітація), юридичні послуги (онлайн), послуги працевлаштування

### Луцька філія Волинського обласного центру зайнятості

Луцьк, вул. Сергія Тимошенка, 2  
(050) 150 62 62, (050) 901 01 78

Надання права на одноразове отримання ваучера для підтримання конкурентоспроможності на ринку праці шляхом перепідготовки, спеціалізації, підвищення кваліфікації, отримання освіти за професіями та спеціальностями для пріоритетних видів економічної діяльності; сприяння у працевлаштуванні; професійна підготовка, перепідготовка, послуги профорієнтації; підвищення кваліфікації із забезпеченням місця проживання та компенсації на проїзд

### Луцький відділ надання безоплатної правової допомоги Північно-Західного управління надання безоплатної правової допомоги Західного регіонального центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги

Луцьк, вул. Кременецька, 38,  
0 800 213 103, (0332) 770 717,  
(096 532 15 59

Безоплатна правнича допомога

### За місцем укладення декларації про вибір лікаря, який надає первинну медичну допомогу

Безкоштовне отримання в аптечній мережі лікарських засобів, препаратів за рецептами лікарів

### Військова частина (через ТЦК та СП)

Виплату грошового забезпечення військовослужбовцям можуть отримати дружини (чоловік) військовослужбовця, а за їхньої відсутності – повнолітні діти, які проживають разом з військовослужбовцем; законні представники (опікуни, піклувальники) чи усиновлювачі неповнолітніх дітей (інвалідів з дитинства, незалежно від віку) військовослужбовця (за відсутності дружини (чоловіка)); особи, які перебувають на утриманні військовослужбовця або батьки військовослужбовця (за відсутності дружини (чоловіка) та дітей)

### Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України

info-gr@minre.gov.ua

(044) 355 14 63

- 1. Щорічна грошова допомога під час перебування в місцях несвободи (членам сімей)
- 2. Одноразова грошова допомога після звільнення з полону
- 3. Одноразова грошова допомога в разі смерті військовополоненого під час перебування у полоні – членам сім'ї
- 4. Одноразова грошова допомога в разі смерті військовополоненого, яка настала протягом року після звільнення, якщо смерть настала внаслідок поранення, контузії, каліцтва, захворювання, нещасного випадку, пов'язаних з перебуванням у полоні – членам сім'ї

1325  
ВОЛИНЬ

Е-ЖІНКА  
ГРОМАДСЬКА ІНІЦІАТИВА

## Додаток Д

| Послуга                                                                                                                                                                                                                                             | Підстава/розмір/ким надається послуга                                                                                                                        |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Надання одноразової адресної грошової допомоги на лікування.                                                                                                                                                                                        | В порядку та на умовах, визначених Рішенням виконкому Луцької міської ради. Департамент соціалістики                                                         |
| Щорічна грошова допомога під час перебування в місцях несвободи (членам сімей)                                                                                                                                                                      | Щорічно у розмірі 100000,0 грн. в Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України (держбюджет)                                     |
| Одноразова грошова допомога після звільнення з полону                                                                                                                                                                                               | 100000,0 грн. Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України (держбюджет)                                                         |
| Одноразова грошова допомога смерті військовополоненого під час перебування у полоні – членам сім'ї                                                                                                                                                  | 100000,0 грн. Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України (держбюджет)                                                         |
| Одноразова грошова допомога смерті військовополоненого, яка настала протягом року після звільнення, якщо смерть настала внаслідок поранення, контузії, каліцтва, захворювання, нещасного випадку, пов'язаних з перебуванням у полоні – членам сім'ї | 100000,0 грн. Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України (держбюджет)                                                         |
| Надання адресної грошової допомоги                                                                                                                                                                                                                  | В порядку та на умовах, визначених Рішенням виконкому Луцької міської ради. Департамент соціалістики                                                         |
| Надання одноразової адресної грошової допомоги до Дня матері                                                                                                                                                                                        | В порядку та на умовах, визначених Рішенням виконкому Луцької міської ради.                                                                                  |
| Надання адресної грошової допомоги на оплату житлово-комунальних послуг                                                                                                                                                                             | В порядку та на умовах, визначених Рішенням виконкому Луцької міської ради. Департамент соціалістики                                                         |
| Забезпечення першочергового влаштування дітей у заклади дошкільної освіти                                                                                                                                                                           | В порядку та на умовах, визначених Рішенням виконкому Луцької міської ради. Департамент соціалістики                                                         |
| Забезпечення безкоштовним харчуванням у закладах загальної середньої та дошкільної освіти                                                                                                                                                           | В порядку та на умовах, визначених Рішенням виконкому Луцької міської ради.                                                                                  |
| Забезпечення безкоштовним проїздом в міському транспорті                                                                                                                                                                                            | В порядку та на умовах, визначених Рішенням виконкому Луцької міської ради. Департамент соціалістики                                                         |
| Забезпечення безкоштовним відпочинком в т.ч. за кордоном, організація екскурсій та туристичних поїздок (Україна та за кордон)                                                                                                                       | В порядку та на умовах, визначених Рішенням виконкому Луцької міської ради. Департамент соціалістики, Управління соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді |
| Звільнення від плати за навчання у мистецьких школах та студіях при клубних закладах                                                                                                                                                                | В порядку та на умовах, визначених Рішенням виконкому Луцької міської ради.                                                                                  |
| Надання медичних послуг (фізіотерапевтична допомога, фізична реабілітація тощо):                                                                                                                                                                    | КП «Медичне об'єднання Луцької міської територіальної громади»                                                                                               |

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>Безкоштовне зубопротезування , надання терапевтичної стоматологічної допомоги</p> <p>Безкоштовне отримання в аптечній мережі лікарських засобів, препаратів за рецептами лікарів</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                 | <p>КП «Медичний центр реабілітації учасників бойових дій Луцької міської територіальної громади»</p> <p>КП «Луцький клінічний пологовий будинок»</p> <p>КП «Луцька міська дитяча поліклініка»</p> <p>КП «Луцька міська клінічна стоматологічна поліклініка»</p> <p>Підстава - Держбюджет Постанова КМ №1303 від 17.08.1998</p> |
| <p>Надання психологічної допомоги (в т.ч. екстракризова)</p> <p>Тренінги, індивідуальні консультації</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | <p>Волинський обласний центр соціально-психологічної допомоги, Ветеранський простір «ПлюПлюс++», Медичний центр реабілітації учасників бойових дій , Волинський обласний центр соціально-психологічної допомоги</p> <p>Управління соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді</p>                                              |
| <p>Проведення заходів з нагоди державних , релігійних свят, благодійних акцій (тематичні)</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | <p>В порядку та на умовах, визначених Рішенням виконкому Луцької міської ради. Управління соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, Департамент соціполітики</p>                                                                                                                                                            |
| <p>Виплата допомоги дітям військовополонених</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | <p>В порядку та на умовах, визначених Рішенням виконкому Луцької міської ради.</p>                                                                                                                                                                                                                                             |
| <p>надання права на одноразове отримання ваучера для підтримання конкурентоспроможності на ринку праці шляхом перепідготовки, спеціалізації, підвищення кваліфікації, отримання освіти за професіями та спеціальностями для пріоритетних видів економічної діяльності; сприяння у працевлаштуванні;</p> <p>професійна підготовка, перепідготовка, послуги профорієнтації,</p> <p>підвищення кваліфікації із забезпеченням місця проживання та компенсації на проїзд</p> | <p>Луцька філія Волинського обласного центру зайнятості. Фінансування коштом Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття</p> <p>в Центрах професійно-технічної освіти Державної служби зайнятості</p>                                                                         |
| <p>Безоплатна правнича допомога</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     | <p>Луцький відділ надання безоплатної правової допомоги Північно -Західного управління надання безоплатної правової допомоги Західного регіонального центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги,</p>                                                                                                             |

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                       |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | Департамент соцполітики Луцької міської ради                                                                                                                                                                          |
| виплата грошового забезпечення військовослужбовців можуть дружина (чоловік) військовослужбовця, а за їхньої відсутності — повнолітні діти, які проживають разом з військовослужбовцем; законні представники (опікуни, піклувальники) чи усиновлювачі неповнолітніх дітей (інвалідів з дитинства, незалежно від віку) військовослужбовця (за відсутності дружини (чоловіка)); особи, які перебувають на утриманні військовослужбовця або батьки військовослужбовця (за відсутності дружини (чоловіка) та дітей) | Заява - у військову частину (безпосередньо) або через ТЦКСП. (за рахунок держбюджету)                                                                                                                                 |
| непрацездатні члени сім'ї, які були на утриманні зниклого, та його діти мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 | Пенсійний фонд України (територіальний) Таке право виникає через один місяць із дня внесення інформації до Єдиного реєстру досудових розслідувань або до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин |
| забезпечуються путівками до санаторно-курортних закладів з оплатою 50 % вартості має право на пільгове забезпечення санаторно-курортним лікуванням або одержання компенсації вартості самостійного санаторно-курортного лікування                                                                                                                                                                                                                                                                              | Департамент соцполітики Луцької міської ради                                                                                                                                                                          |
| першочергове право на забезпечення жилими приміщеннями з фондів житла для тимчасового проживання. Жилі приміщення з фондів житла для тимчасового проживання надаються громадянам, за умови що для них таке житло є єдиним місцем проживання на неокупованій території України і їх сукупний дохід недостатній для придбання або найму іншого жилого приміщення (особи, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, після їх звільнення);            | Департамент соцполітики Луцької міської ради                                                                                                                                                                          |